

Remete FARKAS LÁSZLÓ

VÁLTOZÓ, MINDENNAPOS KALENDÁRIUM

Régies magyar kalendárium könyvsorozat VI. kötet

Nagy-magyarországi, változó dátumú, jeles- és köznapok életkép-szerű leírása.
Napi munkálatok és hagyományok, szokások és viselkedések, hiedelmek és babonák.
Régi kalendáriumok és feljegyzések, néprajzi és saját gyűjtések felhasználásával.

Hétnek napja, heted napja,
Egész évet együtt adja.
Napról napra regulával,
Váltakozó dátumával.

Vasárnapot kiemelhet,
Jeles nappal összeköthet.
Ünnepeket így bővítve,
Dologidőt így enyhítve.

Nem feledve szökő-évet,
Többlet naphoz adva érvet.
Egy-egy napot be-be toldva,
Néhány napot arrébb tólva.

Húsvét időt kiemeli,
Évről évre áthelyezi.
Hold-töltéhez igazítva,
Szokott rendet felborítva.

Nagyfarsangot ehhez mérve,
Nagyböjt időt hozzá téve.
Húsvét után nem feledve,
Pünkösöd napját is terelve.

E napokat bepótolva,
Kalendáriumba toldva,
Teljes évet ekképp adja,
Éltet, szokást ekképp szabja.

KÉZIRAT

Budapest, 2018.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4
ÁLLANDÓ DÁTUMÚ JELES NAPOK ELOSZLÁSA.....	5
A HÉT NAPJAI ÉS ELŐÍRÁSAIK.....	7
<i>Hétfő</i>	7
<i>Kedd</i>	8
<i>Szerda</i>	9
<i>Csütörtök</i>	10
<i>Péntek</i>	10
<i>Szombat</i>	11
<i>Vasárnap</i>	12
HOLDFÁZISOK AJÁNLÁSAI.....	12
<i>Újhold idején</i>	12
<i>Növekvő Hold idején</i>	13
<i>Telihold idején</i>	13
<i>Fogyó Hold idején</i>	13
SZÖKÖNAP BEILLESZTÉSE.....	14
<i>Szökőnap</i>	14
<i>Toldaléknap</i>	15
NAGYFARSANGI ÜNNEPKÖR.....	15
<i>Nagyfarsang kezdete</i>	16
<i>Nagyfarsangi hétköznapok</i>	17
<i>Regelő hétfő</i>	17
<i>Menyegzős vasárnapok</i>	18
<i>Kövérvasárnap</i>	18
NAGYFARSANG FARKA.....	19
<i>Torkos csütörtök</i>	19
<i>Sovány péntek</i>	20
<i>Farsangszombat</i>	20
<i>Farsangvasárnap</i>	21
<i>Farsanghétfő</i>	21
<i>Húshagyókedd</i>	22
NAGYFARSANG-NAGYBÖJT ÁTMENET.....	24
<i>Hamvazószerda</i>	24
<i>Zabáló csütörtök</i>	25
NAGYBÖJT IDEJE.....	25
<i>Csonka péntek</i>	26
<i>Csonka szombat</i>	26
<i>Csonka vasárnap</i>	26
<i>Guzsalyvasárnap</i>	27
<i>Nevetlenvasárnap</i>	27
<i>Csíkvasárnap</i>	27
<i>Feketevasárnap</i>	27
<i>Virágvasárnap</i>	28
<i>Nagyhétfő</i>	29
<i>Nagykedd</i>	29
<i>Nagyszerda</i>	29
<i>Nagycsütörtök</i>	29
<i>Nagypéntek</i>	30
<i>Nagyszombat</i>	30

HÚSVÉT ÜNNEPE	30
<i>Húsvétvasárnap</i>	31
<i>Húsvéthétfő</i>	31
<i>Húsvétkedd</i>	33
<i>Száraz szerda</i>	33
<i>Fehérvasárnap</i>	33
<i>Fehérhétfő</i>	34
<i>Bújóvasárnapok</i>	35
PÜNKÖSDI ÜNNEPKÖR	35
<i>Pünkösöd</i>	35
<i>Pünkösdhétfő</i>	37
<i>Pünkösdkedd</i>	37
<i>Kispünkösöd</i>	37
<i>Úrnapja</i>	37
ÁDVENTI ÜNNEPKÖR	38
<i>Első vasárnap</i>	38
<i>Másod vasárnap</i>	38
<i>Harmad vasárnap</i>	38
<i>Negyed vasárnap</i>	39
ÉVKÖZI MOZGÓ JELES NAPOK	39
<i>Regrutavasárnap</i>	39
<i>Kishúsvét</i>	39
<i>Marasztaló vasárnap</i>	39
<i>Sétavasárnap</i>	40
<i>Boldogvasárnap</i>	40
<i>Kalákavasárnap</i>	40
<i>Boldogasszony vasárnapja</i>	40
<i>Szólító vasárnap</i>	41
<i>Temetős vasárnap</i>	41
KÁNTORBÖJTŐK	41
<i>Első kántorböjt</i>	41
<i>Második kántorböjt</i>	42
<i>Harmadik kántorböjt</i>	42
<i>Negyedik kántorböjt</i>	42
ÉVSZAKVÁLTÓK BEJEGYZÉSE	42
<i>Nap-éj egyenlőségek</i>	43
<i>Napfordulók</i>	43
VÁLTOZÓ DÁTUMÚ JELES NAPOK ELOSZLÁSA	43
KORABELI JELES NAPOK ÉVES ELOSZLÁSA	44
BEFEJEZÉS	46

BEVEZETÉS

E kötet egy előbbi, vagyis a „Régi magyar kalendárium” könyvsorozat, „Állandó, mindennapos kalendárium” című V. kötetének folytatása. Amelyben a napok: a naptári állandó helyük alapján (vagyis tényleges dátumuk) szerint sorolódtak. E kötet, pedig azokat a napokat gyűjtögette egy csokorba, amelyek naptári dátumaik nem állandóak. Hanem, évenként változhatnak. Vagyis amely napok a „változó, mindennapos kalendáriumot” alkotják.

Így, e két kalendárium együttesen adja ki az éves ünnepkört. Hogy melyik az elsődleges és a fontosabb, azt nehéz fekete-fehér módon eldönteni. Ugyanis egykor és egyidejűleg, több feltétel is meghatározta a napok szokásait és munkálatait. Ezek közül, talán legmeghatározóbb volt, a nap „hétbeli helyzete”. Mert a *hét*, minden napjához kapcsolódott valamilyen sajátos tiltás vagy ajánlás, javaslat vagy figyelmeztetés. Az, hogy ez a nap - naptár szerint - éppen melyik „dátumra esett”, további feltételekkel vagy engedményekkel árnyalta a heti. Ezen kívül, a napi feladatokat vagy éppenséggel a közösségi elvárásokat még az is befolyásolhatta, hogy az adott nap, az év melyik időszakához vagy ünnepköréhez tartozott. Ha figyelembe vesszük, hogy az egyházak is előírtak bizonyos elvárásokat, akkor még összetettebb a kép. És, akkor még szóba sem kerültek az állami és helyi jeles napok, vagy a sajátos helyzetek előidézte változtatások. Vagy a névnapok (pontosabban a védőszentek napjai), esetleg jeles események (eljegyzés, házasság, születés, vásár, búcsú, temetés stb.) sajátos szokásai sem. Amelyek, szintén „beleszóltak az adott nap életébe”, erősítették vagy éppen felülírták az eredeti szabályokat.

Az eddigiek alapján belátható, hogy a korabeli szigorúbb (szabályoktól és elvárásoktól terheesebb) idők igencsak meghatározták bárki életét. Ezért, ha valaki egy közösségen belül akart érvényesülni (vagy legalább nyugalomban élni), akkor „igencsak meg kellett találnia a módját”. Annak, hogy helyi a szabály- és ajánlás-rengetegben - egyidejűleg - minél több elvárásnak megfelelhessen. Nem csoda, hogy a gyermekeket már korán bevonták a napi életbe, okításokkal és példamutatással igyekezve elsajátíttatni a szokásokat, viselkedési szabályokat.

Mindezek tudatában érdemes olvasgatni e kötetet. Ennyi bevezető után lássuk a lényegét!

ÁLLANDÓ DÁTUMÚ JELES NAPOK ELOSZLÁSA

Fontos megjegyezni, hogy az előző kötetben alkalmazott naptári szerkesztési rend csak a XVI. században honosodott meg a Kárpát-medencében. Azelőtt többnyire egyfajta „keresztény időszámítású naptárakat” használtak. Amelyekben, egyes szentek nevei és némely ünnepek bizonyos állandó időpontokat jeleztek, a többi napokat pedig ezekhez viszonyították. Ennek következménye lehetett, hogy a nap-sorszámozású hónapos naptárra történő áttéréskor, egyes régi-átvett hónap-nevek „megbicsaklottak”, például: Mindenszentek hava októbert jelölte, holott az ünnep már novemberre esett. Érthető, hiszen a régi „hava elnevezések” nem a rómaiaktól átvett hónapot, hanem az adott szent ünnepkörét ölelték fel. Ugyanis, azelőtt a napok hovatartozását - többnyire - annak ünnepköri helye ünnepkör határozta meg.

Igen tanulságos lehet az állandó dátumú jeles napok naptári helyének vizsgálata. Ez különösen látványos, ha e napokat kéthetes mátrixba rendezve ábrázoljuk. Ugyanis, ötleteket adhat a (naptár-reform előtti) régi magyar, népi naptár rekonstruálásához. Jelen esetben nem véletlen elszólás a „népi naptár” kifejezés hangsúlyozása. Mert, bár a napok és védőszentek párosítása korabeli egyházi „találmány”, a napokhoz „aggatott” megfigyelések vélekedések és babonák már népi alkotások. Amelyek, gyakran régi pogány rítusokra utalnak. Ezek feltárása és kiemelése érdekében, e két kötet igyekszik kerülni a keresztény utalásokat. Az érzékelhetőség elősegítése érdekében olyan évet választva, amikor Karácsony napja éppen vasárnapra esett, de nem volt szökőév. Ugyanis, a XVI. századi naptár-reform előtt, az évkezdő napja Karácsony volt, az egyházi keresztény hét vasárnapkal kezdődött, és az évek többsége sem volt szökőév.

Az alábbi táblázat, akkoriban ismert szentek nevéhez kötődő piros betűs (vagyis, a XVII. századi munkaszüneti) napokat **vastagon** kiemelve jelöli. Amely naphoz többnyire csízió (ajánlás, figyelmeztetés, tiltás vagy jóslás) is kapcsolódott. *Dólt* betűkkel pedig azon szentek napjait, amelyek nevéhez csízió kötődött, ugyanakkor munkás-dolgos napnak számított.

1. táblázat: Korabeli munkaszüneti napok és csíziós napok.

2 heti ciklus	Újév v	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V
1.	12. 25.	12. 26.	12. 27.	12. 28.	12. 29.	12. 30.	12. 31.	1. 1.	1. 2.	1. 3.	1. 4.	1. 5.	1. 6.	1. 7.	1. 8.
2.		1. 9.	1. 10.	1. 11.	1. 12.	1. 13.	1. 14.	1. 15.	1. 16.	1. 17.	1. 18.	1. 19.	1. 20.	1. 21.	1. 22.
3.		1. 23.	1. 24.	1. 25.	1. 26.	1. 27.	1. 28.	1. 29.	1. 30.	1. 31.	2. 1.	2. 2.	2. 3.	2. 4.	2. 5.
4.		2. 6.	2. 7.	2. 8.	2. 9.	2. 10.	2. 11.	2. 12.	2. 13.	2. 14.	2. 15.	2. 16.	2. 17.	2. 18.	2. 19.
5.		2. 20.	2. 21.	2. 22.	2. 23.	2. 24.	2. 25.	2. 26.	2. 27.	2. 28.	3. 1.	3. 2.	3. 3.	3. 4.	3. 5.
6.		3. 6.	3. 7.	3. 8.	3. 9.	3. 10.	3. 11.	3. 12.	3. 13.	3. 14.	3. 15.	3. 16.	3. 17.	3. 18.	3. 19.
7.		3. 20.	3. 21.	3. 22.	3. 23.	3. 24.	3. 25.	3. 26.	3. 27.	3. 28.	3. 29.	3. 30.	3. 31.	4. 1.	4. 2.
8.		4. 3.	4. 4.	4. 5.	4. 6.	4. 7.	4. 8.	4. 9.	4. 10.	4. 11.	4. 12.	4. 13.	4. 14.	4. 15.	4. 16.
9.		4. 17.	4. 18.	4. 19.	4. 20.	4. 21.	4. 22.	4. 23.	4. 24.	4. 25.	4. 26.	4. 27.	4. 28.	4. 29.	4. 30.
10.		5. 1.	5. 2.	5. 3.	5. 4.	5. 5.	5. 6.	5. 7.	5. 8.	5. 9.	5. 10.	5. 11.	5. 12.	5. 13.	5. 14.
11.		5. 15.	5. 16.	5. 17.	5. 18.	5. 19.	5. 20.	5. 21.	5. 22.	5. 23.	5. 24.	5. 25.	5. 26.	5. 27.	5. 28.
12.		5. 29.	5. 30.	5. 31.	6. 1.	6. 2.	6. 3.	6. 4.	6. 5.	6. 6.	6. 7.	6. 8.	6. 9.	6. 10.	6. 11.
13.		6. 12.	6. 13.	6. 14.	6. 15.	6. 16.	6. 17.	6. 18.	6. 19.	6. 20.	6. 21.	6. 22.	6. 23.	6. 24.	6. 25.
14.		6. 26.	6. 27.	6. 28.	6. 29.	6. 30.	7. 1.	7. 2.	7. 3.	7. 4.	7. 5.	7. 6.	7. 7.	7. 8.	7. 9.
15.		7. 10.	7. 11.	7. 12.	7. 13.	7. 14.	7. 15.	7. 16.	7. 17.	7. 18.	7. 19.	7. 20.	7. 21.	7. 22.	7. 23.
16.		7. 24.	7. 25.	7. 26.	7. 27.	7. 28.	7. 29.	7. 30.	7. 31.	8. 1.	8. 2.	8. 3.	8. 4.	8. 5.	8. 6.
17.		8. 7.	8. 8.	8. 9.	8. 10.	8. 11.	8. 12.	8. 13.	8. 14.	8. 15.	8. 16.	8. 17.	8. 18.	8. 19.	8. 20.

18.	8. 21.	8. 22.	8. 23.	8. 24.	8. 25.	8. 26.	8. 27.	8. 28.	8. 29.	8. 30.	8. 31.	9. 1.	9. 2.	9. 3.
19.	9. 4.	9. 5.	9. 6.	9. 7.	9. 8.	9. 9.	9. 10.	9. 11.	9. 12.	9. 13.	9. 14.	9. 15.	9. 16.	9. 17.
20.	9. 18.	9. 19.	9. 20.	9. 21.	9. 22.	9. 23.	9. 24.	9. 25.	9. 26.	9. 27.	9. 28.	9. 29.	9. 30.	10. 1.
21.	10. 2.	10. 3.	10. 4.	10. 5.	10. 6.	10. 7.	10. 8.	10. 9.	10. 10.	10. 11.	10. 12.	10. 13.	10. 14.	10. 15.
22.	10. 16.	10. 17.	10. 18.	10. 19.	10. 20.	10. 21.	10. 22.	10. 23.	10. 24.	10. 25.	10. 26.	10. 27.	10. 28.	10. 29.
23.	10. 30.	10. 31.	11. 1.	11. 2.	11. 3.	11. 4.	11. 5.	11. 6.	11. 7.	11. 8.	11. 9.	11. 10.	11. 11.	11. 12.
24.	11. 13.	11. 14.	11. 15.	11. 16.	11. 17.	11. 18.	11. 19.	11. 20.	11. 21.	11. 22.	11. 23.	11. 24.	11. 25.	11. 26.
25.	11. 27.	11. 28.	11. 29.	11. 30.	12. 1.	12. 2.	12. 3.	12. 4.	12. 5.	12. 6.	12. 7.	12. 8.	12. 9.	12. 10.
26.	12. 11.	12. 12.	12. 13.	12. 14.	12. 15.	12. 16.	12. 17.	12. 18.	12. 19.	12. 20.	12. 21.	12. 22.	12. 23.	12. 24.

A táblázatból kitűnik, hogy a XVII. században évente úgy 112-119 munkaszüneti nap lehetett. Attól függően, hogy mennyi piros betűs ünnep esett éppen hétköznapra. Beleértve vasárnapokat is (mert akkoriban azok kötelező ünnepnek számítottak). Igaz, a XVIII. század elejére némileg lefaragtak ebből (több ünnepet megszüntetve, vagy vasárnapra helyezve). De úgyis is közel száz munkaszüneti napra számíhattak, évente. Amelyek kiegészülhettek még lakodalommal, temetéssel, búcsúval és vásárral, mesterség ünnepével, helyi ünnepnapokkal.

Egyébként, a XVII. század - ünneplési és munkaszüneti oldalról - eléggé zavarosra sikeredett. Az 1593. és 1624. között, Kárpát-medence egyes részein már a Gergely-naptár volt érvénybe, míg néhol a 11 napot késő Julián-naptár. Majd, amikor már többnyire áttértek a Gergely naptárra, az ortodoxok lakta környéken - egyházuk szokása szerint - továbbra is a Julián-naptár szerint tartották az ünnepeket. Így aztán, az ilyen vegyes vidékeken (leszámítva a közös vasárnapokat) a hétköznapok jelentős hányadán, a lakosság egyik vallású része ünnepelt, míg a másik vallású része dolgozott (időnként fordítva). Ezáltal, a jelentős idénymunkákat (aratás, szénagyűjtés, betakarítás, szüret, robot) nehéz volt összehangolva és gyorsan elvégezni.

Nem véletlen, hogy időnként felmerültek jogos igények, a hétköznapra eső piros betűs ünnepek számának csökkentése. Mária Terézia magyar királynő 1753-ban mintegy huszonnégy ünnepet törölt el. Úgy, hogy a reggeli mise után a lakosság mehetett dolgozni. Később, 1770-től inkább azt a módszert választották, hogy a hétköznapra eső ünnepet az adott dátumhoz közel eső vasárnapra helyezték (amely úgyis ünnep volt). Időközben, az egyház is módosított szentjei besorolásán. Valamennyi újat felvett ugyan a naptárba, de több-régi bizonytalan vagy hihetetlen legendájút „ünneplésében visszaminősített” dolgos jeles-napú szentté. Mindezt olyan ütemben, hogy 1915. körül a munkaszüneti napok száma már csak 61-65 nap volt évente (az állami és egyházi ünnepekkel egyetemben). Az 1970-es évek végén (még a szabad szombat bevezetése előtt) már csak 59-63 nap körül volt az éves munkaszüneti naptári napok száma. Beleértve a hivatalos állami ünnepeket is. Bár később, a szabad szombatok bevezetésével mintegy újabb 54-gyel növekedett a dologtalan napok száma (valójában kevesebbel, mert beillesztették a „vasárnapi ledolgozásokat” is), de így sem érte el a XVII. századi szintet.

Természetesen, egy adott évben a jeles napok számát, - a **vastag** és **dőlt** betűs állandó dátumúakon túlmenően - a változó dátumú jeles napok is szaporítják. Ezek, beilleszkednek a „hét folyásába”, ezért többnyire nem a dologmentes napok számát szaporítják. Hanem, a naptári rendet változtatják. Jó példa erre Húsvét, amely évente változó dátuma majd tucatnyi jeles nap helyét mozgatja (évente átrendezi) a kalendáriumban. Íme, a legismertebb változó dátumú jeles napok, amelyek a régi-népi naptárt alapvetően befolyásolták:

A HÉT NAPJAI ÉS ELŐÍRÁSAIK

A közép- és újkori emberek életvitelét leginkább a heti időbeosztás határozta meg. Amelyet kezdetben, többnyire a vasárnapra eső ünnepek igazgattak. Amelyeket aztán, - a keresztény vallás térnyerését (hatalmi helyzetbe kerülését) követően - az egyes szentek nevéhez vagy az éppen az időszakhoz kapcsolódó jeles napok előírásai (elvárásai) tovább finomítottak. Íme, a hét napjaira vonatkozó legismertebb előírások, amelyek jól őrzik hagyományainkat:

Hétfő

A hét fője, a hét kezdőnapja. Általános vélekedés szerint: amilyen ez a nap, olyan lesz az egész hét. Úgy tartották, szerencsés kezdetet jelent, ha a hét első napján, elsőként férfi jön a házhoz. Ha gyermek kopogtatna először, már nem biztos a hét sikere. Ha pedig más házból való asszony vagy leány lépne be elsőnek az ajtón (vagy kapun), akkor akár az egész heti szerencse „oda lehetne”. Ennek ellenére mégsem illett a legény-udvarlónak hétfőn meglátogatni a lányos házat (csak ha megtörtént az eljegyzés). E napon megbotlani: bajt és bánatot jelenthetett.

E napra utazásokat sem javasoltak, mert úgy vélték: az nagyrészt eredménytelen lehet. Ha pedig szerencsétlenség következne be (akár otthon, akár az úton): abból később még nagyobb gondok adódhatnak. Mivel kiszámíthatatlan napnak tartották, ezért sokfelé nem kezdtek új dologba. Vagy, ha kénytelenek voltak belekezdeni és mégsem sikerült, akkor annak folytatására már csak csütörtökön vállalkoztak. Pénzt sem adtak ki önként a házból. Holott úgy vélték, az ekkor kapott kölcsön az átlagosnál több hasznot hozhat. Ritkán, ekkor is tartottak lakodalmat, ha valamilyen nagyobb sürgős-nagyarányú betakarítási munkálat vagy egyházi ünnepnap a többi heti lakodalmas napokat lefoglalná.

Sokfelé, e napot többnyire „üresnek” tartották. Ezért, ekkor nem vetettek babot (se borsót vagy más hüvelyest), mert „csak virágozna”. Virágot pedig azért nem, mert „hamar tönkre menne, magot se adna”. Mint ahogy „semmit értő lehet” az ekkor vetett tők, dinnye és uborka is. Tyúkot, vagy más baromfit sem ültettek keltetni, nehogy a tojás egy része befulladjon. Úgy mondták, hogy a hétfőn kibocsájtott méhek sem szorgosak, ilyenkor a maguk részét is alig gyűjtik be, nyűgösek és betegesek lehetnek (vagy dühösek és támadóak).

Egyes vidékeken, e napon nem vágta semmilyen állatot (kivéve, ha a hétfő éppen Márton, András vagy Tamás napra esett). Máshol, viszont éppen ez volt a disznóvágások fő napja. Sokfelé úgy tudták, hogy ez a tolvajok és rablók szerencse-napja. Ezért, e napon jobban vigyáztak, figyelmesebben őrizték az állatokat és saját portájukat.

Úgy hírllett, hogy a hétfő: „nem sok érő nap” kötözésre, kender vagy len feldolgozására. Némely vidéken, e napon nem mostak és tiszta ruhát nem öltöttek. De, furcsa módon jó napnak tartották haj- és körömvágásra. Máshol viszont, kedvező időnek tartották nagyobb házimunkák elvégzéségre (takarítás, mosás, szerszámok és állattartó helyek karbantartása). Sőt néhol kifejezetten elvárás volt, hogy a „vasárnap után maradt széjjeliséget” már kora hajnaltól eltakarítsák, hogy tisztán kezdjék a hetet; elvégre ez a nap határozta meg az egész hét sikerét. Többfelé, e napon csak főztek, de nem sütöttek, még kenyeret sem. Főzésre is csak akkor került sor többnyire, ha vasárnapról nem maradt annyi kész-étel, amennyi az egész napra kellett.

Hétfőt, általában *hús nélküli*, babos vagy tészta napnak tartották. Dunántúlon, valamint némely szórványos sváb vidékeken: többnyire bableves volt az ebéd. Azért, mert az hosszú ideig és nyugodtan főhetett, közben volt lehetőség időigényesebb házimunkákkal foglalatostkodni. Bab helyett lehetett sárgaborsó, lencse is. A levesbe többnyire tészta-betét is került, vagy krumpli. Felvidék egyes részein, főleg a palóc és tót vidékeken, inkább valamilyen ízesítésű kifőtt tészta volt a fő étel. Amelyhez többnyire krumpli-levest is főztek (mert a tészta főzőlevét a leveshez jól használhatták. Erdélyben a tészta helyett inkább kását főztek (néha krumplit), aminek főzőlevét a savanyú csorba-levesnél hasznosíthatták. Az Alföldön mindegyikhez hasonlíthatott a menü, de a főző-léből inkább idényzöldség- vagy egyszerű rántott-leves készült.

Kedd

Kedd, vagyis ketted. A hét második napja. Ezt a napot többfelé bizonytalannak tekintették. Talán azért, mert „gonoszjáró” hírében állt. Nőknek nem javasoltak nehezebb munkát, nehogy „Kedd Asszonya” megharagudják. Általában tiltották a szövést és fonást, helyenként még a gyümölcsfák ágainak rázását is. Úgy hírlett, hogy nem alkalmas idő a kölcsönök és adósságok visszafizetésére. E napon megbotlani: váratlan szerencsét, nyereséget jelenthetett.

Az e napon kezdett munkákat sikerrel kecsegtetőnek vélték, szerencsésnek az ilyenkor kötött ismeretségeket. Ekkor már sokfelé javasolták az útra kelést is. Furcsa ellentmondás, hogy ahol nem javasolták az utazást, ezt a napot mégis ajánlották „a lóra szállásra”. Mint ahogy több helyen e napot kedvezőnek tartották a lakodalmaskodásra.

Kifejezetten kenyérsütő napnak számított, ugyanakkor nemigen készítettek sült húsos ételeket.

Már nem okozott gondot a vendégeskedés. Az sem, hogy nadrágos, szoknyás vagy pendelyes lép be elsőnek a kapun. E napon az udvarló legényeket is szívesen fogadták a lányos házakban. Többfelé ezt a napot kifejezetten „disznóölésre alkalmasnak” tartották.

Ugyanakkor, nem javasolják - úgy általában - a trágyahordást, a vetést, a szántást és az aratást, de még a dióverést sem. Építkezéshez kifejezetten szerencsétlen napnak tartották. Sokfelé, a hüvelyesek vetését szinte tiltották. Viszont, ezt a napot igazi kender-vetőnek tekintették. És, már a baromfi-ültetés (tojások keltetése) is megengedett volt.

Kedd, általában *húsos napnak* számított. A húshoz pedig többnyire valamilyen főzelék dukált. De a hús mellé készülhetett paradicsomos káposzta is. Főzekék helyett Felvidéken valamilyen tészta, az Alföldön és Erdélyben kásás vagy burgonyás köret is szokásban volt. A húsos második fogáshoz többnyire egyszerű leves (első fogás) párosult, úgymint: daragaluska, krumpli-, rántott- vagy friss-zöldséggel készült leves (felhasználva hozzá a köreték főzőlevét). Erdős-ligetes helyeken, a húst gomba is helyettesíthette (de ez inkább böjtidőre volt szokás).

Némely, húsban szegényebb vidéken, e nap is inkább káposztásnak vagy tészta napnak számított. Pontosabban, a kevés húsféléből főleg híg hús- vagy csontleves, vagy savanyú káposzta-leves, ritkábban tisztán csak gomba-leves készítették. Amit tartalmazabb vagy édesebb-ízesebb tészta második fogás követett (túrós-, krumplis, káposztás- vagy mákos-, diós-, lekváros-tészta, ritkábban fánk). Az ekkor jövő vendégeket is (természetesen) tészta étellel kínálták. Nem számított szégyennek, hanem helyi szokásnak, amit illő volt követni.

Mivel e napot gonoszjárónak tartották, ezért napnyugta után ennek megfelelően is védekeztek. Az ajtó elé fordítva seprűt állítottak, esetleg egy csipetnyi sót vagy mákot szórtak a küszöb elé. Volt, ahol tüskés gallyakat akasztottak a ház (vagy szoba) sarkaiba. Lefekvés előtt elrámoltak és alaposan elmosogattak, hogy a gonosz lelkeket a tisztátalanság fel ne dühítse. Úgy tartották, hogy éjjel a „Kedd Asszonya” benéz a házakba, és a napi tilalmakat megszegő asszonyokat álmukban megkergeti, felpofozza, esetleg „ráül a rokkájukra” (megnehezíti a fonást).

Szerda

A hét harmadik napja, a hét dolgos időszakának közepe, vezérnapja¹. Általában előnyös és szerencsés nap. Sokfelé ezt tartották a heti kenyérsütés napjának. A régi-népi mondás szerint: lyukasztónap”. Ami talán „rávilágít arra”, hogy sokfelé miért éppen ekkor tartották a lakodalmakat. Amelyek, ha 3 napig tartottak, éppen péntek napnyugtáig be is fejeződhetnek, elkerülve annak rontó hatását. Az viszont meglepő, hogy e napot nem javasolták üzletek megkötésére, vagy új dolgokba belekezdeni. Holott egy házasság elég új életforma kezdetét jelentette. Ugyanakkor, szórakozásra és mulatozásra, enyelgésre és csintalankodásra éppen jó alkalomnak tartották. E napon megbotlani: veszekedést és viszályt jelenthetett.

Ennek időszaka már nem tűnt kedvezőnek gyermekszülésre és kerülték a gyermek sorsát érintő jóslásokat is. A legénynek sem illett a lányos házba betérni. Talán, mert úgy vélték, hogy „lyukasztónapon” a lányok „túlságosan fogékonyak”, és nehogy a leány „bajba kerüljön”.

Egyes vidékeken e napot szántásra, vetésre vagy palántázásra sem javasolták. Mivel az ilyen munka a föld megzavarásával (bolygatásával, lyuggatásával) járt volna. Ugyanakkor, nem tiltották az állat-vágást, ami értelemszerűen következett a nap lakodalmas és vendéglátós jellegéből. Néhol, ekkor nem adnak ki tejet sem a házból. De, hogy miért nem lehetett egyes helyeken foltozni, máshol pedig varrni vagy fonni, arra nem sikerült magyarázatot lelteni.

Étkeiket tekintve, a szerda: *hús nélküli*, többnyire édes-tésztás nap. Mivel a második fogás leggyakrabban: fánk, palacsinta, sterc, bukta, béles, pite vagy kukorica-prósza, rétes. Néhol pedig kifejezetten „gombócnap”, ahol ez a fogás: többnyire lekváros vagy szilvás, esetleg túrós gombóc. Gombóc helyett (vagy ahhoz kiegészítőnek) nudli is készülhetett. Lényeg, hogy pirított édes morzsa vagy gríz borítsa, és legyen rajta valami édes hintés vagy öntet is. De lehetett metélt vagy szaggatott főtt tésztás is a második fogás. Néhol, ekkor leginkább vajjas vagy olajos tészta-ételeket fogyasztottak. A leves egyszerűbb, hús nélküli (bab-, borsó-, lencse- esetleg káposzta- vagy gyökérzöldség-leves), többnyire hasznosítva a tészta főzőlevét.

Némely vidékeken húsos napnak tartották. Legalábbis annyiban, hogy a levesben némi húst is főztek. Ezáltal a második tésztás fogás már szerényebbre alakulhatott. Például, a híg és bőséges hús- vagy gulyás-leves (esetleg húsos bab- vagy káposzta-leves), ami után némi édes sütemény került az asztalra (vagy túrós tészta, sztrapacska). Ilyenkor, valójában a leves volt a főfogás.

¹ Szerdar (iráni eredetű, oszmán elnevezés) = vezető, irányító,

Csütörtök

A hét negyedik napja. E napról azt tartották, hogy „mindenre jó”, igazi tiltásai sincsenek. A legfontosabb munkálatok legkedvezőbb napja (úgy mint: szántás, vetés, aratás, betakarítás, szüret, építkezések, állatok áthelyezése). Különösen a tök, dinnye és uborka ültetésére bizonyulhatott sikeresnek. A vendégek is szabadon jöhettek, azokat sütemény-félékkel kínálták. Az eladó leány udvarlója is bejárhatott e napon. E napra szervezték a sok segítőt igénylő kalákás munkálatokat is. Néhol, e napon is tartottak lakodalmakat.

Alkalmas napnak tekintették vásárlásra és kölcsönök rendezésére. Bármely munkára és útba indulásra, vagy ismeretlen dolgokba belevágni, régi-megszokottakat folytatni. Úgy vélték, hogy ez igen kedvező nap: a hét elején sikertelennek bizonyult munkálatok folytatására. E napon elbotlani: figyelmeztetés arra, hogy talán meggondolandó új-ismeretlen dologra kelni.

Néhol, e napon sütöttek kenyeret, hogy hét végére is frissebb maradjon (a keddi vagy szerdai, vagy múlt heti sütésnél). Általában, nem terveztek állat-vágást, de ünnepek vagy jeles alkalmak előtt ekkor is megtehették. Állítólag, valahol tiltották a fonást, de ezt nem sikerült pontosabban behatárolni. Úgy tartották, hogy még az e napi álmokra sem érdemes figyelmet fordítani.

Legtöbb vidéken *húsevő*, főzelékes napnak tartották. Annyira, hogy gyakran levest nem is készítettek, hanem főtt húsos feltéttel tálalták a főzeléket. Ennek alapanyaga: főleg bab, borsó, lencse, krumpli, káposzta. Híg zöldfőzelék (tök, spenót, sóska) nemigen készült főételnek. Ilyeneket főtt vagy sült húshoz mártásként szolgálták. Ha készítettek is levest, akkor az egyszerű rántott leves volt, tojással vagy pirított kenyér-kockákkal. Ez esetben a második fogás volt a főétel. Többnyire főtt hús káposzta- vagy krumpli-főzelékkel (esetleg főtt-habart savanyú káposztával). Némely vidéken „gombócós” volt az ebéd, mint máshol a szerdai menü. Ha viszont nagyobb létszámú segítőt ebédeltettek, akkor többnyire húsleves és valamilyen tésztaféle (sztrapacska, káposztás vagy burgonyás) volt, amivel vendégelték őket. Még a szegényebb helyeken is illett ilyenkor legalább tojásos rántott-levest adni, túrós tésztaival.

Péntek

A hét ötödik és utolsó teljes értékű, dolgos napja. Nők számára részben dologtiltó napnak tekintették. Tiltották a kenyérsütést a nagymosást. Többfelé a fonás, varrás és meszelés, néhol még a gyógyfű-gyűjtés is bajosnak számított. Talán azért, mert az hírlett: e napon az ember keze eléggé nehézkes a finom kézimunkához. Építkezéshez is szerencsétlen napnak vélték. Viszont, kiváló nap a takarításra és rendrakásra. Ezt el is várták, hogy szombatira ne maradjon sok munka. E napon elbotlani: váratlan találkozást, kiszámíthatatlan dolgot jelenthet. Nem véletlen, hogy a sok tiltás miatt e napon lakodalmat nem tartottak (mert zajongani sem illett).

Útba indulást és ügyintézését nem javasoltak, az előre gyanítható sikertelenségük miatt. Viszont baromfi-keltetésre (ültetésre) és kender vetésére éppen alkalmasnak tűnt. Kivéve ott, ahol ezt a napot sem ajánlották tyúk-ültetésre. Tejet és kovászt ekkor kölcsön adni: szinte egyet jelentett a ház szerencséjének elfecsérlésével. Hasonlóan, tilos volt állatot leölni (kivéve, ha ez a péntek éppen András vagy Tamás napra esett).

Ezt a napot *hús nélküli* babos napnak tartották. Menüje is hasonlított a hétfőnél leírtakhoz. Annyi eltéréssel, hogy többfelé a pénteket böjtös napnak tekintették, ezért gyakran még zsírt is alig használtak, olajosan rántották vagy vajasan-tejesen habarták. Nem csoda, hogy péntek-

nap étkei is igencsak böjtös jellegűek. A bablevest (amelyet furcsa módon, e napon többnyire fehér babból főztek), ezért többfelé habarták. Hozzá leginkább krumplis pogácsát vagy gombócot tálaltak. De készülhetett a bableves mellé kelt tészta bukta vagy pite, esetleg töltelékes kifli is. Esetleg valamilyen kifőtt tészta, ízesítővel meghintve vagy leöntve.

Néhol úgy tudták: emberre és állatra szerencsétlen születési nap. Máshol, szerencsétlen és gonoszjáró napnak tartották. De olyannak is, amely alkalmas rontás-elűzésre, gyógyításra és termékenység-varázslásra, megbabonázásra is. Sok helyen a hét végi tisztálkodás, haj- és körömvágás napja. Amelyhez, néhol hozzátartozott az ágynemű tiszta-cseréje is. Nem véletlen, hogy e napon az eladó leányt nem látogathatta az udvarlója. Többfelé úgy hitték, hogy Péntek Asszony (Szépasszony) éjszakánként ránéz a házak lakóira, és a dolog-tilalmakat megszegő nőket rémálmokkal fogja gyötörni. Az asszonyaikkal nem kellően bánó férjeket „álmukban megnyomatva” hideglelőssé teheti, „férfierejüket letöri”.

Ahol ezt a napot igencsak gonoszjárónak tartották, ott napnyugta után is ennek megfelelően védekeztek. Az ajtó elé fordítva seprű, küszöb elé szórt csipetnyi só vagy mák, vagy az asztalra tett pohárnyi sós víz, általában elegendőnek bizonyult. Néhol tüskés gallyakat támasztottak a szoba sarkaiba. Lefekvés előtt az asztalról minden ételt elrámoltak, használt edényeket is alaposan elmosogatták, nehogy a gonosz lelkek az ennivalón át okozzanak bajt.

Szombat

A hét hatodik, a dolgos időszakot lezáró napja. Ebéd után többnyire már azzal telt az idő, hogy igyekeztek befejezni a heti munkát, „hogyan eltegyék a szerszámokat” hétfőig.

Általában szerencsés napnak tartották. Sok tiltás nem terhelte, leszámítva az asszonyok mosási és fonási, néhol még a varrási tilalmát. E napon, állatot általában nem öltek le, kivéve a jeles napi disznó- és baromfi-vágást, esetleg a vasárnapi ebédhez. Kiválóan megfelelt kenyérsütésre, főzésre, tyúkok ültetésére, veteményezésre és vetésre, különösen a bab (hüvelyesek) esti-rituális elvetésére. Új dolgokba belekezdeni is érdemesnek tartották, főleg ismerkedésekre és vásárlásra megfelelőnek. Nem véletlen, hogy egykor többfelé szokásos volt a szombati vásár. Elvárták, hogy aki úton volt (vagy hét közben távol élt otthonától), az szombat napnyugtára hazaérkezessen, otthon vacsorázzon és lefűrödjön, hogy „tisztán fogadja a vasárnapot”.

Estéje cicomázásra és szépség-varázslásra kedvező, udvaroltató napnak számított. Vagyis, az udvarló legényt ismét fogadták a lányos házban, aki még a bálba is elvihette a leányt, pedig az igencsak sötét éjfélig (esetleg hajnalig is) eltarthatott. Ugyanakkor, ez a napot - bár alig volt tiltása - lakodalomra teljesen alkalmatlannak tartották. Mert miatta nem tudták volna befejezni a heti megkezdett munkákat (és a vasárnapi misén is csak ittasan kókadoztak volna). E napon elbotlani: kellemetlenséget, megcsalást vagy félrevezetést jelenthet.

E napon nemigen főztek komolyabban, mivel a munka (és a másnapra készülés) lekötötte az időt. Főleg azért, mert napnyugtáig (amikortól a nap már többfelé vasárnapnak számított), illet minden heti munkát elvégezni, befejezni. Ezért, a szombati ételek egyszerűek voltak, *hús nélküliek*, tészta- vagy krumplisak. Többnyire csak „egytál-ételt” készítettek. Leginkább zsíros, főtt vagy sült krumplit, vagy krumplis tésztát. Hozzá aludt-tejet ittak. Ritkábban gyümölcs-, tej- vagy paradicsom-leves, esetleg savanyú-káposztából főtt híg leves is került az asztalra. Néhol (ha vendég is volt) lencse vagy tészta-levest is főztek estebédre.

Vasárnap

A hét utolsó napja, a régi időkben vásárnap (ahogy a neve is mutatja). Általánosan dologtiltó, egyfajta heti ünnep. Vagyis, csak azt a munkát szabadott elvégezni, ami legszükségesebb volt az étkezéshez, a tisztas vendég-fogadáshoz, és lakhatáshoz. Kifejezetten családi és közösségi napnak tartották (látogatásra, vendégjárásra, vásárolásra, mulatozásra). E napon megbotlani: jó hírt, váratlan szerencsét jelenthetett.

Szerencsés napnak számított, ekkor megszületni is szerencsét jelentett. Ugyanakkor úgy vélték: a nap szerencséje nem segít sem a kártyában, sem a fogadásokban, de még a szerelemben sem. Sőt, visszaüthet annak kísértése. Vasárnap,- a közhiedelemmel ellentétben - régen soha sem tartottak lakodalmakat. Az akkori kötelező istentiszteleteken - vásárnap - csak kihirdették az összeadandó párokat és megnevezték a lakodalom kitűzött napját. Mert, a vásárnap szentségét az egyházak megőrizték. Ami érthető, hiszen egy vasárnapi lakodalom esetén a falu többsége hiányzott volna az istentiszteletről, vagy részeg-duhajok zavarták volna a templomi rendet.

Mivel az ünnepnapot eleve tisztán és rendben kellett (illett) fogadni, így nem csoda, hogy tilos volt a mosás, vasalás, kenyérsütés stb., mert ezeket a munkálatokat már előző napokban el kellett végezni. A középkorban, ezt még a hatóságok is ellenőrizhették, és a tiltott munkát végzőket meg is büntethették. Mint ahogy a fürdéseket is szombaton végezték, mert a vasárnapot mindig tisztán illett-kellett fogadni-köszönteni. Tilos volt vásárnap - főképp újholdvasárnapján - erdőt irtani, mert azt erdei szellem (vadöreg) megtorolta. De a szükségből szedett rőzsét, kiszáradt vagy kidőlt fák felvágását nem nézték rossz szemmel (bár néhol ennek az is ellenkezőjét tartották). Természetesen, ez nem vonatkozott a mész- és szén-égetőkre.

Ünnepi étkezés dukált vasárnapra. Hússal, és több fogással. A leves többnyire hús, vagy csont-leves, sok zöldségekkel és változatos betétekkel (tészta, gombóc, húsos vagy májas táska stb.). A levesben főtt nagyobb húsokat külön tálalták, hozzá többféle köritést, savanyúságot (vagy befőttet) és gyakran még öntetű mártásokat is kikészítettek hozzá. Szokásban volt, hogy a levesben főtt húst kissé megsütötték, és pirultan, némi körettel egyetemben (párolt káposzta, főtt kása, főtt vagy sült krumpli) adták az asztalra. A téli időszakban főleg a dísznótoros ételek adták a vasárnapi étkeket. Az utolsó fogás rendszerint valamilyen édes sütemény vagy kalács-féle volt, amihez jól illett a bor, a házi sör vagy kvasz, a kompót-lé és a gyümölcsmust is.

HOLDFÁZISOK AJÁNLÁSAI

Egyes XVI-XVII. századi kalendáriumokban már fellelhetők olyan ajánlások, amelyek a holdfázisokhoz kapcsolódnak. Olyan népies megfigyelések, amelyeket a tudománynak eddig nem sikerült teljes körűen és hitelesen igazolni. Ennek ellenére, annyira általánosan elfogadott népi bölcsességek voltak, hogy „igazukat” még a XX század elején is többnyire elfogadták. Sőt, mint hasznosítható tudást generációnként továbbadták. Íme egy csokor ezekből:

Újhold idején

Pontosabban, újhold előtti naptól az újhold napját követő napig. Sokfelé úgy vélték, hogy ekkor érdemes új és nagy dolgokba belekezdeni. Viszont, az ekkor szántott vagy vetett földről

úgy tartották, hogy abban satnya lesz a termés, „csak gazt fog teremni”. Ekkor javasolták a baromfit tojásra ültetni, mert az ekkortól kelődő jószág erőteljes lesz. Ez azért is kedvező időpont, mert ilyenkor a tyúk- és kacsatojás keltetése sem húzódik át a következő holdhónapra (belefér a kb. 29,5 napos holdhónapba). Néhol, ekkor vágják a haját, hogy utána gyorsan és dúsra növekedjen. Máshol pedig éppen azért nem vágják, mert szerintük akkor vágott haj lassan növekszik. Volt, ahol az ekkori fa-kivágásokat veszélyesnek tartották, mert úgy vélték: a Hold elszívja a favágó erejét. Úgy hírllett, újhold idején az időjárás megváltozhat, leginkább az ellenkezőjére. Volt, ahol azt mesélték: a boszorkányok ilyen holdfény-nélküli éjszakán avatják be a fiatal fiúkat, titkos helyeiken. Volt, ahol az ilyen sötétet tartották alkalmasnak a bátorság-próbákra.

Növekvő Hold idején

Pontosabban, az újhold utáni 2. naptól, telihold előtti 2. napig. Ezt vélték a szerencsésebb, növekvő szerencsés idősornak. Sokfelé úgy tartották, hogy az ekkor kezdett dolgok eredményesek. Ilyenkor igyekeztek új házba költözni, vagy a régi javítani. Előnyös időszak a szántásra, boronálásra és más talajművelésre. Ekkor vetették a föld felett termő növényeket, hogy gazdagabb legyen a termésük. Többfelé úgy vélték, hogy az ekkori ismerkedések és udvarlások eredményesebbek, és az ekkor kötött házasságok tovább tarthatnak. Szerszámnak vagy épületnek való fát is ekkor vágják.

Telihold idején

Pontosabban, a telihold előtti és utáni nap közötti időtartam. A szerencsés időszak tetőpontja. Úgy vélték, akinek ekkorra már nem volt pénze, annak már újholdig nem is lesz. A krumpli, retek, hagyma és káposzta vetésének ideje, hogy a „fejek jó nagyok, teltek” legyenek. Megfelelő nap a szopós gyermek vagy az ilyen csikók, malacok stb. leválasztására. E napra nem javasolták a házasság-kötést, mert úgy tartották, hogy az így kezdődő családi élet hamar viszályossá válhat. Azért is, mert úgy hitték, e napon a fehérnépekre rájöhet a rapli” (vagyis a szeszély, rigolya)”, és az idegeskedés-veszekedés a nászéjszakát elronthatja. Ugyanakkor, jó alkalomnak tartották az egymást már jól megismert pároknál a szerelem erősítésére, és a gyermek fogantatásra. Ugyanakkor, úgy hitték: nem sok jó vár az ekkor kikelt vagy született állatokra, világra jött gyermekekre, mert az ezután fogyó hold elviszi az erejüket, vagy éppen betegessé, esetleg önfejűvé-akaratossá teszi őket. Néhol attól féltek, hogy ha a kisgyermekre éjjel rásüt a Telihold fénye, akkor kiszívja belőle az életerőt. Máshol úgy vélték, hogy aki olyan vízből iszik, amely tükrében meglátta a Teliholdat, az hamarosan meghalhat. Telihold idején az időjárás gyakran megváltozhatott, a régiek szerint leginkább az ellenkezőjére. Egyes vidékeken úgy hírllett, hogy a boszorkányok ilyen holdfényes éjszakán avatták be a fiatal lányokat, titkos helyeiken. Volt, ahol a nyári holdfényes éjszakákat javasolták éjszakai fürdőzésre (máshol pedig igen veszélyesnek tartották).

Fogyó Hold idején

Pontosabban, a holdtölte utáni 2. naptól az újhold előtti 2. napig. Ezt tartották a kevésbé szerencsésebb idősornak. Ilyenkor nem ültettek baromfit tojásokat keltetni. Ekkor vetették a föld alatt termő növényeket. Úgy vélték: az ekkor gyúrt-tapasztott agyag, és az ekkor vetett-vert vályog egyenletesen, kevésbé repedezve és keményre szárad. Ezért, sokfelé ekkor

építettek (javítottat) kemencét, hogy újholdig jól kiszáradjon, amikor új tűzzel kifűthették. A tüzelőnek, vagy szén- és mészegetésre szánt fát is ekkor vágták. Többfelé úgy vélték: az ekkor kötött ismeretségek és udvarlások hamarabb megszakadnak, az ekkor kötött házasságok is gyorsabban elhidegülhetnek. Többfelé ekkor vágtak haját és körmöt, hogy ne kelljen gyakran vagdosniuk. Az asszonynepek is ilyenkor szépítették gyakrabban arcukat, mert ekkortájt hamarabb jelenhettek meg a nemkívánatos pattanások és pörsenések a bőrükön.

Némely régi kalendárium tartalmaz utalásokat negyed és félholdakra is, de ezek többsége keveredik a már jelzett fő fázis-állapotokra leírtakkal. Esetenként annyira ellentmondásosak, hogy csak több megerősítő adat birtokában lenne illendő azokat közzétenni.

SZÖKŐNAP BEILLESZTÉSE

Szökőévenként, az év napjainak száma eggyel megnövekedett, 365-ről 366-ra. Vagyis a szökőévi naptár - a szokásoshoz képest - 1 nappal kiegészült. Ilyenkor, a régi római hagyomány szerint, február 23. és 24. közé még egy napot beiktattak. Amelyet, egykor nem számítottak be a hónap menetébe. De a XVI. századtól (a napok sorszámozásának és az írásos kalendáriumok elterjedésével) kialakult az a szokás, hogy ezt a napot önállóan feltüntetve beleszámították a február hónap menetébe. Ugyanakkor, e nap betoldásával, a napok február 24-28. közötti megszokott sorszámozása is megváltozott. Mert ezáltal, az ezen időszak napjai 1-1 nappal eltolódtak. Ami azt eredményezte, hogy szökőévekben, a február 24-i Mátyás napot 25-én tartották, a 25-ei Géza napot 26-án, és így tovább 29-éig. Ilyenkor, a febr. 24. szökőnapként jelentkezett a kalendáriumban.

Az egyszerű nép körében, ugyanakkor arra is volt példa, hogy némileg eltérően értelmezték a szökőnap beillesztését. Mondván, „nehogy már egy szökőnap ugráltassa Jégtörő Mátyást”. Ugyanis, mivel azt jeles-időjósító, régi hónapválasztó napnak tekintették, sőt a XVIII. századig piros betűs ünnepként jelezte a kalendárium. Ezért, az tűnt ésszerűnek, hogy a szökőnap a Mátyás napot kövesse². Így, Jégtörő Mátyás megőrizhette a helyét (24.-ét), mivel így a szökőnap február 24-25 közé került. Ezáltal, a 25-ei Géza napot 26-án tartották, a többi napok eseményeit is 1-1 nappal csúsztatva (28.-ai előírásokat 29-én teljesítve).

Ugyanakkor, a „római katolikus” előírások ellenére, a Kárpát-medencei népesség jelentős része (az egyszerűbb népi logikát követve) nem szakította meg a februári napok sorát a szökőnappal. Hanem - az ortodox keresztények szokása szerint - február 29-ét tekintették a „beillesztett szökőnapnak” (toldalék-napnak). Vagyis, a február 24-i Mátyás napot ekkor is 24-én tartották, a 25-ei Géza napot szintén 25-én, stb. és így tovább 28-áig. A február 29-ét pedig egy kalendáriumba betett üres napnak tekintették. Amely nap folyása némileg másként is alakult, jelentősen eltérve a február 24-i szökőnap-szokásokétól. Íme, a kétféle szökőnap-változat:

Szökőnap	Más néven: UGRÓNAP
Naptár szerint:	Szökőévben, február 24.-e (ritkábban 25-e)
Jellege:	Szabad, többnyire dolog- és kötelezettség-mentes nap.

² Ez a szökőnap-beillesztése egy régebbi hagyományra is utalhat. Ugyanis, az ókori római előírások szerint, a szökőnapot a március hónap kezdete (kalendája) előtt 6 nappal kellett beilleszteni. Tény, hogy ebből az következik, hogy - ha a február 28 napos - akkor a szökőnap február 23-24. közé „esik”. Ugyanakkor, az sem feledhető, hogy az eredeti Juliánusz-naptárban a február 29 napos volt. Amit, Augustus császár tett 28 napossá. Vagyis, a régebbi 29 napos február esetében, a szökőnap tényleg február 24-25. közé került.

Ahol e napot tartották szökőnapnak, ott ezt „ajándék napnak tekintették. Ezért, néhol nem is tartották a hét igazi napjának, hanem az előző nap (23.-a vagy 24.-e) ismétlésének. Így arrafelé az is előfordult, hogy ezt a napot nem a hétben betöltött helye alapján nevezték. Például: az előző napi hétfő után nem keddek, hanem szökőnek vagy másod-hétfőnek. Mindez arra utalhat, hogy egyes vidékeken (egykor) a szökőnap nem számított a „hét menetébe”.

Erre a napra nem volt hagyományosan meghatározott tiltás vagy ajánlás, se kötelezettség. Miséket sem tartottak, így a szabadságot és időt kihasználva, lehetőség volt a távoli rokonok meglátogatására. Néhol a hagyomány, dologtiltó (máshol inkább dologra nem kényszerítő) napnak számította. Amikor szabad volt a szomszédolás, legények és leányok „batyus kirándulásokkal” tették vidámmá napjukat. Mivel ezt „nem hivatalos napnak” tartották, így sokfelé „a népi bölcsesség úgy értelmezte”: hogyha böjt-időre esne, akkor sem érvényesek rá a tiltó szabályok. Ezért, sokfelé a borkóstolás, eszem-iszom és vigadozás napjává alakult. Állítólag, egykor a „legény-kérés” is megengedett volt, amikor a leány kérte férjül a legényt.

Toldaléknap	Más néven: HOSSZABBÍTÓ NAP
Védőszentje:	KASSZIÁN ³
Naptár szerint:	Szökőévben, február 29.
Jellege:	Dolgos, gonoszjáró, tisztító-hárító, zárt nap

Ahol ezt a napot tekintették szökőnapnak, ott ez már a másnapi Március-fogadás ünnepi készülődésének jegyében telt. Annyira nem tartották „naptárba illőnek” hogy sokfelé még a templomok sem működtek. Az emberek pirkadatkor keltek, hogy a „szarvasos” állatok helyét kitisztítsák. Az állatokat elhajtották az itatóhelyre, ott alaposan letisztogatták mindet. Majd etetésük után a betegeket vagy sérülteket gyógyígtatták. Néhol, egész napot a szabadban töltötték az állatokkal, csak napnyugtakor - gyertyát gyújtva - terelték haza a csordát. E nap nem volt szokásban a vendégeskedés, mindenki igyekezett a saját területén belül maradni, ott ténykedni, mielőbb befejezni a februári munkálatokat. Ezt a napot veszélyes és gonoszjárónak tartották. Olyannak, amely főleg az emberekre és tejadó állatokra veszélyes. Mindezt annyira komolyan véve, hogy többfelé még a nap védőszentjét is (teljesen alaptalanul) ártónak tartották, évet és termést tönkretévőnek, aszályt hozónak. Lehet, hogy ehhez e védőszent neve is hozzájárulhatott. Ugyanis a Kasszián jelentése: üres, hiú.

NAGYFARSANGI ÜNNEPKÖR

Ez az ünnepi időszak - sajátosan - mindig ugyanazon a naptári napon kezdődött, vagyis január 6.-án. És, *hamvazószerdáig* tartott, amelynek dátuma pedig „a mozgó Húsvét” adott évi dátumához igazodott. Vagyis, évente különböző napokon végződhetett. Így nagyfarsang utolsó napja, - „húshagyó keddje” - a február 3-ától március 9.-ig terjedő időszakban, elvileg bármilyen dátumra eshetett. Vagyis, a nagyfarsang hossza: 29 és 63 nap között alakulhatott. Ennek tudható, hogy a farsang ünneplése döntően arra az időhosszra korlátozódott, amely a legrövidebb Nagyfarsang esetében is teljesülhetett. Mert, a túl hosszú nagyfarsang „végig-ünneplése” már kimerítette volna a téli tartalékokat. Íme, az ünnepkör jelesebb napjai:

³ Galliai vagy Dobrudzsai Szent Johannosz Kasszianosz, aszkézist hirdető egyházíró (+435).

Nagyfarsang kezdete

Naptár szerint:	Január 6. az állandó, mindennapos kalendárium szerint.
Jellege:	Régen ünnep. Tél- és rontásűző nap.
Sokadalma:	Bálozás, leánykérés, eljegyzés és lakodalom időszaka.
Népies megnevezés:	VÍZKERESZT vagy KERESZT napja.

E napon kezdődik a Nagyfarsang, a tél-télutói vígalmi-lakodalmi időszak⁴. Egykor, valójában háromféle jeles napi esemény, egy napba sűrítve. Ekkor volt Vízkereszt ünnepe, amely „vízbe mártózásával” és vallási ájtatosságával többnyire e nap délelőttjére korlátozódott. Napnyugtával záródott a Karácsonykor kezdődő regös időszak, amely többfelé állat-alakos vonulással és házi beköszöntésekkel társult. Erre épült rá a XIV. század körül a farsangolás jövevény-szokása, amely állat-alakok helyett inkább emberformák maskaráit vette magára (török, szerencsen, vitéz, úrhölgy, boszorkány stb.). Ahol az is előfordult, hogy férfiak nőnek, nők férfinak öltöztek, ami akkoriban elítélendő cselekedetnek számított. Sőt, a XVII-XIX. században, 4 ünnep volt egyszerre, mert ekkor volt az ortodox Karácsony vígalmi ideje is.

Így aztán - a Nagyfarsang kezdőnapján, napnyugtától - regös-járók, farsangi maskarázók és Karácsony-köszöntők járták az utcákat. A helyi szokásoktól függően, együtt vagy külön-külön, állat- és ember-maskarákba öltözve, esetleg napot, holdat és csillagokat is hordozva. Zajongva vagy muzsikálva, bolondozva nagy ijesztgetve, énekelve vagy kurjongatva, duhajkodva vagy illően koledálva. Némelyek a karácsonyi ünnepkört búcsúztatták, mások a telet és a gonosz erőket kísérelték elűzni, vagy még mindig az újévet éltették, egyesek pedig az éppen érkező karácsonyukat köszöntötték. Az idők során ezek a szokások egymásra hatottak, keveredtek és változataik helyi hagyományokban egységesültek.

Többfelé ismert farsangkezdő hagyomány: a Konc király és Cibere vajda harcának népies előadása. Amelyben, a díszesen öltözött és kövérkés Konc király, a vidám és falatokban bőséges farsangot és zsíros ételeit személyesíti meg. Az egyszerű ruházatú és sovány Cibere vajda pedig a visszahúzódó és zárkózott böjti időszakot, amelykor a korpa-ciberével (kiszőccével, kiszelő-val) főzött savanyú, zsír és húsnélküli leves kerül az asztalra. Természetesen, hogy az e napi harcaikban Konc király győzedelmeskedik, Ezzel utalva a farsangi időszak kezdetére.

E nap időjelzőként is szolgálhatott. Mint Nagykarácsony utáni 12. nap, „megmutatta”, hogy milyen idő lesz év végén, decemberben. Ha hideg és havas volt ez a nap, akkor gyenge-enyhe decemberre számítottak. Ha viszont langyos és napos volt az idő, akkor ez hideg decembert jósolt. Úgy vélték, hogy ha e napon metsző hideg van, akkor korán jön a tavasz. Az erősen sütő nap pedig hosszú telet ígért. Esős idő férges mákot, szeles idő szerencsés termést jósolt. Az olvadó jég arra figyelmeztetett, hogy sok tüzelőt el kell még égetni tavaszig.

Mivel rontásűző napnak tartották, ezért sokfelé, e napon léket vágtak, és abban megmártóztak (hogy az élő víztől tisztuljanak). Vagy, szabad ég alatt lefűrödtek a kútból kimert hideg vízben. Többnyire világosban, mások szeme láttára (ha netán szemmel verték, az visszaszállhasson). Néhol, hideg vízzel locsolgatták egymást (hogy a bajoktól, betegségektől tisztuljanak). Gyakran még az állatokat és a ház falát (ajtáját) is meghintették frissen merített vízzel (többnyire fohász vagy ráolvasás kíséretében), hogy a gonosz-ártó erő azt elkerülje. Néhol úgy tartották, hogy babonáiban és szokásaiban ez a nap: a dec. 13-i Luca „tükörnapja”, viszont nem zárkózó.

⁴ E nap naptár-szerű leírása a „Régi magyar kalendárium” sorozat, „Állandó, mindennapos kalendárium” című V. kötetében megtalálható.

Nagyfarsangi hétköznapok

Naptár szerint:	Az állandó, mindennapos kalendáriumhoz igazodva.
Jellegük:	Többnyire dolgos napok, napnyugta utáni vigasságokkal.
Házi események:	Hétfőn, szerdán lakodalmak. Más napokon: eljegyzés, háztűznéző.
Sokadalmak:	Bálok. Az állandó, mindennapos kalendárium szerinti vásárok.

Egyes vidékeken szokás volt, hogy a nagyfarsangi időszak egyes hétköznapjain - rendszerint olyanokon, amelyeknek jeles védőszentjei voltak - maszkos alakoskodók járták a házakat és adományokat (tojást, kolbászt, szalonnát, pénzt, bort stb.) gyűjtöttek. Ezek, a helybéli fiatal fiúk és lányok voltak. Akik, ezen adományból fedezték a szombat esténkénti mulatságaikat és közös vacsorájukat a fonóban (közösségi kocsiszínben, esetleg a helyi kocsmában). Mai fogalmak szerint, ezek voltak a korabeli ismerkedési estek, partik, táncos bulik.

Az adományok érdekében, a legények főleg ördögnek, szerencsenek, töröknek, cigánynak vagy cigányasszonynak, katonának, halásznak, netán borostás menyasszonynak öltöztek. A lányok pedig, többnyire az arcukat eltakarva, vasorrú bábának, menyecskének, netán vőlegénynek öltöztek. Mert, a XVII. századtól egyre gyakoribbá vált (amit az egyház igencsak rossz szemmel nézett), hogy a legények nőként, a leányok pedig férfiként maskaráltak. Népszerűek voltak a „mímelő farsangozók”, akik kifigurázó történetet adtak elő. Akárcsak, a „csúf farsangozók”, akik félelmetes maskarákban ijesztgettek, kötözködtek. Mindez többnyire vidám énekekkel, mondókákkal és beszélősokkal, valamint „zene- és zajkeltő szerszámokkal” kísérvé. A farsangi lakodalmakban az efféle „maskarázások” elengedhetetlen látványosságként szolgáltak.

Ilyen „bolond-járás hétköznapja” lehetett például: Fábián-Sebestyén (jan. 20.), Ágnes (jan. 21.), Vince (jan. 22.), Pál (jan. 25.), Balázs (febr. 3.) napja. Ha pedig a Húsvét kitolódott, akkor ehhez hozzájöhettek még Ágota (febr. 5), Dorottya (febr. 6), Fauszt (febr. 15.), Julianna (febr. 16.), Zsuzsanna (febr. 19.), Péter (febr. 22.), Mátyás (febr. 24.) vagy Albin napja (márc. 1.). Legalább is annyi, ami belefért a Nagyfarsangba, és hétköznapra esett. Mert, a vasárnapok rendjét másfajta regulák és szokások szabályozták. Mint ahogy a Nagyfarsang utolsó 6 napjára (a „Farsang farkára”) is külön szokások-szabályok vonatkoztak.

Nagyfarsang időszaka alatt általában hétfőn és szerdán tartottak lakodalmakat. Leginkább azért, mert akkoriban igencsak széles volt a rokonság és komaság köre. Így gyakran előfordult, hogy egy ismeretségi körön belül hetente akár 2-3 lakodalom is összetorlódott. Mivel mindegyiken illett ott lenni az egész családdal (de az otthoni munkákat is el kellett végezni), ezért feltétlenül egyeztetni kellett az ilyen eseményeket. Ugyanis, a lakodalmak nemcsak szervezést, hanem kötelező rokoni részvételt is igényeltek. Azt megelőzően, még időt kellett fordítani a leánykérésre, háztűznézőkre, eljegyzésekre is. Ezekre szolgáltak a hét többi napjai.

Regelő hétfő

Más néven: FARSANGFŐ, ELSŐ HÉTFŐ

Naptár szerint:	Vízkereszt utáni első hétfő.
Jellege:	Dolgos nap, némely céheknél fél-ünnep.

Leginkább Erdélyben és Partiumban, szórványosan Felvidéken elterjedt jeles nap, a XV-XVIII. század idejében. A régi leírások szerint, ekkor az azonos foglalkozást művelő iparosok és tanoncok tartották összejöveteleiket. Amelyeket aztán, nagy evés-ivás és mulatozás követte. Feltehetően, az arrafelé letelepült szászok és flamandok honosították ezt a szokást. Bár,

egyes elemeiben igencsak hasonló az őrségi és palóc-vidéki karácsonyi regös-idő vigasságaihoz. Ugyanis, arrafelé is ilyesféle mulatozásokat tartottak e napon, egyes uradalmakban vagy nagy-családoknál. Amelyek farsangi vigasságai akkoriban, inkább a kiskarácsonyi vigadalomra emlékeztetett, bővelkedve az alakoskodó regös-vonulásokban és a kecske-járásokban.

Menyegzős vasárnapok

Naptár szerint: Vízkereszt és Nagyböjt közötti 1-6. vasárnapok.
 Jellegük: Vasárnapi elfoglaltságok és lakodalmi készülődések.

Vízkereszt és Farsang-vasárnap közötti időszakban - a Húsvét évente igencsak változó dátuma miatt - a vasárnapok száma 3 és 8 között mozoghatott. Vagyis, ennyi menyegzős vasárnap állt a közösség rendelkezésére. Amikor, - a nevéhez híven, menyegzőket (esküvőt, lakodalmat) is tarthattak. Ugyanis, vasárnapokon általában tilos volt az estetés és lakodalom. Ennyi vasárnap adatott Nagyfarsangkor arra, hogy a hét közbeni leánykérések, háztűznézők és eljegyzések után a templomokban is kihirdethessék az esküvői szertartásokat és lakodalmakat. Valamint, hogy a rokonságot, komákat és vendégeket ezekre személyesen is meghívhassák.

Így válik érthetőbbé a menyegzős vasárnapok számozása is. Ugyanis, a XV-XVIII. században ezt az időszakot nem a naptári dátumok alapján azonosították. Hanem, a farsangi elhelyezkedésük alapján. Úgymint: első, második, harmadik stb. menyegzős vasárnap. Ugyanis ilyenkor nem a pontos dátum volt a fontos, hanem a vasárnap sorszáma. Mint ahogy, az esküvőt is olyasféléképpen hirdették ki, hogy „az Úr 1622-ik évének harmadik menyegzős vasárnapján kihirdettetik, hogy Nagyfarsang negyedik szerdáján házasság köttetik” stb. Ilyen egyszerű számozással és nyilvántartással elkerülhették, hogy félreértések legyenek, rokonságokban a lakodalmak egymással ütközzenek vagy feltorlódjanak. A menyegzős vasárnapokból mindössze csak 5-6-ot tartottak nyilván (a lehetséges legtöbb 8-ból), mert ennyi még hosszú farsangidő esetén is elegendő volt (egy településen belül) a házasságok időbeni kihirdetésére.

Kilenc-hagyó vasárnap Más néven: HETVENED-VASÁRNAP

Naptár szerint: Nagyfarsang vége előtti 3. vasárnap,
 De csak akkor, ha Vízkereszt és Nagyböjt között 8 vasárnap van.
 Jellege: Vendégjáró nap. Menyegzős vasárnapnak megfelelő.

A régi írások szerint, ilyenkor már többfelé elkezdtek szerényebben étkezni. Felkészülésként a Nagyböjtre, de nem a zsíros-húsos étkeket mellőzték, hanem a mennyiségüket csökkentették. Mindez abból következett, hogy a hosszúra nyúló Nagyfarsangi időszak kimeríthette volna az élelem-tartalékokat; nem maradt volna elegendő élelem a Húsvét méltó megünneplésére.

Kövévasárnap Más néven: HATVANAD-VASÁRNAP HÉTHAGYÓ

Naptár szerint: Nagyfarsang vége előtti 2. vasárnap.
 De csak akkor, ha Vízkereszt és Nagyböjt között 7-8 vasárnap van.
 Jellege: Vendégjáró nap. Menyegzős vasárnapnak megfelelő.

Általában a Menyegzős vasárnapokat csak 5. vagy 6. alkalomig sorszámozták. De mivel azok száma 7-8 is lehetett volna, így azokat - néhány helyen - Leányvasárnapnak nevezték. Ez egyúttal többlet lehetőséget is adott arra, hogy Nagyfarsang idején még több házasságot köthessenek. Ezért, e vasárnapon igyekeztek a még „párjukra nem lelt” lányokat és legényeket

összehozni. Ennek érdekében, a vénlegények és a frissen felavatottak - mintegy koledálást vagy farsangi köszöntést mímelve - egy tekintélyesebb házasember vezetésével körbejárták a leányos és özvegy-asszonyos házakat. Udvariasan viselkedve, hogy ismerkedhessenek, körbenézzenek, kipuhatólják a szándékokat. Ilyenkor a leány vagy özvegy is szabadon megtekintette a „legény-választékot”, viselkedésével és hozzászólásaival jelezhetette, hogy melyikük közeledését fogadná szívesen. Amely találkozó után, akár már aznap is megtörténhetett a leánykérés, és néhány napon belül a lakodalomra is sor kerülhetett. E vasárnap volt a „háztűznézés” ideje is.

NAGYFARSANG FARKA

Ez az időszak, a Nagyfarsang utolsó vasárnapját megelőző csütörtökön kezdődött. És, az utolsó vasárnapját követő kedden - némely vidéken, szerdán vagy csütörtökön - záródott. Bár, a szerdai és csütörtöki végeket hivatalosan (az egyház és a néprajz-tudomány) már a nagyfarsang utáni böjthöz számították, azok - ünnepkörileg - mégis inkább tekinthetők egyfajta átmenetnek (Nagyfarsangból a Nagyböjt időszakába).

A Nagyfarsang idejét sehol sem mulathatták át, elejétől végéig. Hiszen, a tavaszi felkészülés is sok időt, kemény munkát igényelt. Ezért a farsangi mulatozások - leszámítva a farsangolók időnkénti vonulását és beköszöntéseit - főleg a lakodalmakban, és a „Farsang farkának” közel egy hetes szakaszában csúcsosodtak. Ezért, ez az időszak az asszonyok számára részlegesen dologtiltó volt. Vagyis, házon kívüli munkát nem végezgettek, csak a vendégeskedéssel és a legfontosabb háztartási munkálatokkal foglalatzkodhattak.

Torkos csütörtök	Más néven: FARSANG FARKÁNAK KEZDETE
Naptár szerint:	Nagyfarsang vége előtti csütörtök.
Jellege:	Dolgos nap, a csütörtökre vonatkozó általános szabályokkal.
Mondása:	Inkább a has kidurranjon, minthogy friss fánk megmaradjon.

A nagyfarsang-végi sütés-főzés kezdete. Megvetették a vendégágyakat („borágyakat”), hogy fogadni tudják a szomszédos falvakból érkező „ottalvós” látogatókat. Szükség esetén még idősebb baromfit is vágtak. Többnyire, az utolsó disznóvágás bőrösebb-porcogósabb darabjait hasznosították (a kolbászt, sonkát Húsvétra tartogatták). Ekkor készültek a kenyerek, kalácsok és sütemények. Főtt a kocsonya, rotyogott a húsos káposzta. Pirult a fánk, tepsikben emelkedett a béles és a pogácsa. Szeletelték a fejsajtokat, sütötték a pecsenyét, füstölt sódaros darabokat abáltak, zsírban sistergett a hurka. A gazda bort fejtett, pálinkát töltögetett, és kimérte az asztali adagokat. Néhol, a hét elejétől már „beindított” erjesztett italokat szűrögettek (kvászt, sert, kompótlét). Bár, a vendégek többnyire csak szombat felé érkeztek (mert péntekre nem volt szokás vendégségbe menni), így a háziak a készülő ételekből és itókákból „torkoskodhattak”.

A fiatal legények és leányok pedig délutántól már a fonóban vagy a közös színben mulatták az időt. Ahol a farsangi maskara-járásaik során begyűjtött étel- és ital-adományokból vigadoztak. Ilyen „járásokra” azért volt szükség, hogy akik nem találtak párra, még lelhessenek. Mert a régi időkben, ha az egymásra találó fiatalok családja a házasságot helyesete, akkor a házasság gyorsan ment. Két-három nap bőven elegendő volt arra, hogy közös összefogással a lakodalmat megszervezzék és megtartsák, annak rendje-módja szerint, templomi kihirdetéssel.

Estefelé, a falu gazdái a kocsmában vagy valamely gazda nagyobb gazdasági épületében összeültek. Azért, hogy megbeszéljék a farsang végi multságokat, a bálók és vigasságok szervezését, a zenészek felfogadását, a vacsorák-ivászatok menetét, a bálók helyét és lefolyását. Máshol erre csak szombaton került sor.

Sovány péntek	Más néven: ANYÓS-PÉNTEK
Naptár szerint:	Nagyfarsang vége előtti péntek.
Jellege:	Zárt, gonoszúzó, asszonyi dologtiltó nap.

E napon vendégeket nem fogadtak. Csak az anyósok, nagynénik és a rokon vénlányok élvezték a család meghívását. Akiknek illet napnyugta előtt érkezni és napnyugta után nem sokkal távozni. Vendéglátásuk rendszerint nem tartott több ideig 2-3 óra hosszánál. Az anyóst illet jól vendégelni, tisztelettel szóval tartani, figyelmesen hallgatni és vele nem vitatkozni. Majd amikor távozni készült, akkor annyi kóstolót volt szokás neki adni, hogy neki-magának húshagyó keddig kitartson. „Rossz nyelvek” szerint azért, hogy a további vigasságokat otthon töltse, ne kelljen vendégül látni vagy elviselni.

Az anyóst (ha az após nélkül érkezett) utána egy férfi-embernek illet hazakísérnie, segíteni a kóstolót hozzá elcipelni, de a kísérőnek nem illet az anyós házába belépni. Ha az anyós nem volt kedves, akkor úgy tartották, hogy távozása után nem árt azonnal kiszellőztetni és gyertyát gyújtani, hogy a „lehetséges rontás” is eltávozzon a házból. Ez a szokás többnyire a Kárpát-medence keleti karéjain, valamint Felvidék és az Alföld némely részein volt ismert, de a XX. század elejére többnyire kikopott a köztudatból. Természetesen, az ilyen vendéglátás csak másik házban lakó anyósokra vonatkozott. Akik a családdal egy fedél alatt éltek, azok a szokott módon együtt ültek az asztalhoz, legfeljebb pohárköszöntőben részesültek.

Farsangszombat	Más néven: ROKON-SZOMBAT
Naptár szerint:	Nagyfarsang vége előtti szombat.
Jellege:	Részben dologtiltó, családi vagy közösségi nap.

Ekkor került sor a szomszédos falvakból érkező rokonok fogadása, elszállásolása. Valamint, a nagycsaládi ebédre, amikor a helyben lakó rokonokkal együtt érkeztek a családfő házához. Ez volt az ideje az egész családot érintő ügyek megbeszélésére, a családon belüli lakodalmak, eljegyzések megszervezésére, a húsvéti ünnepek és vendéglátások megbeszélésére.

Estefelé, a falu gazdái összeültek a kocsmában vagy valamely gazda nagyobb gazdasági épületében. Többnyire azért, hogy megbeszéljék a másnaptól kezdődő és húshagyó keddig tartó multságokat, ezek költségeit és a fizetések-segítések, adományozások módját.

A falu leányai és legényei a fonóban vagy más bandázó helyen mulatták az időt. Szokásban volt, hogy ekkor „kihantolták” a tavalyi Nagyfarsangkor (egyes vidéken az előző évi aratás-kor, vagy Kisfarsangkor) elásott boros-flaskókat, és azokból iszogatva köszöntötték „Farsang farkát”. A legények még ekkor is szervezkedtek a közelgő maszkás felvonulásokra, és az ott szokásos fehérnép-riogatásra. A leányok pedig (tapasztalt asszonyok segédelmével) titokban készülődtek a hétfői asszony-farsangra, ahol csúfot úzhettek az óvatlant legényekkel.

Farsangvasárnap	Más néven: VŐ-VASÁRNAP	ÖTVENED-VASÁRNAP
Naptár szerint:	Nagyfarsang vége előtti vasárnap.	
Jellege:	Családi vagy közösségi vígalmi nap, ünnep.	
Sokadalma:	Maskarázók vonulása, közösségi bál, néhol kirakodó vásár.	

Sokfelé, az asszony- és gyermeknépet leginkább a maskarázók vonulása vagy a kirakodó vásár érdekelte. Többfelé szokásos volt, hogy a gyermekek maskarába öltözve, vagy csak verselve-énekelve, házról házra koledáltak. Jó kívánságaikért süteményt vagy gyümölcsöt kapva. Míg eközben a házas férfiak (a kanivók), inkább a vásári ivóban mulattak.

Máshol, a legények járták a lányos házakat, ahol ékeltek, táncot jártak. Az is szokás volt, hogy a legények egy tiszteleltre-méltó személyhez fordultak segítségért. Aki, a lányos házhoz bejáratos volt, és ő kérte a gazdát arra, hogy a leányát elengedje a bálba. Egyúttal bemutatva a legényt is. Aki, ha tetszett az ottaniaknak, a leányt elvihette a bálba, ott táncoltathatta, utána pedig feltétlenül hazakísérte. Volt olyan szabály is, hogy ezeken a bálokon legény csak leánnyal, férfi csak asszonnyal táncolhatott (a megszegők pedig bírságot fizettek, amit a bál költségeire fordítottak). Ennek ellenére, kedvelt szokás volt az ilyen „szabály megszegése”, mert az ilyen bírság kifizetésével a legények és férfiak kimutathatták „gavallérságukat”, hivalkodhattak adományaikkal.

Elterjedt szokás volt az is, hogy a farsang ideje alatt összeházasodott párok (e napon) a lány apjánál vendégeskedtek. Ezzel is jelezve a közösség előtt: egy családdá lettek, a lányt már nem csúfolhatják, hogy pártában maradt. Ez a szokás főleg ott terjedt el, ahol vallási, származási vagy foglalkozási okok miatt a leány, nem a saját falubelijével házasodott. Ez alkalom volt arra, hogy a lány faluja is megismerhesse a máshonnan származó férjet.

A mohácsi sokácok egykor a főtéren vagy a város szélén gyülekezve kóló-t (körtáncot) jártak. Ezután kezdődött a busó-járásuk, faragott-festett ijesztő álarcokat öltve, kifordított szőrmét viselve, kolompokkal és botokkal, zsákokkal és szíjjakkal-kötelekkel. Maguk után húzva rossz teknőben vagy forgó keréken ülő randa szalma-bábokat, faágyút. Mindezt kiabálás, óbégatás és kurjongatás, állathang-utánzás, zajongás és túlkölés, dobolás és csörgetés kíséretében.

Farsanghétfő	Más néven: ASSZONY-HÉTFŐ, HÚSHAGYÓ HÉTFŐ
Naptár szerint:	Nagyfarsang vége előtti hétfő.
Jellege:	Asszonyoknak dologtöltő, férfiaknak zárt nap.
Sokadalma:	Lakodalmak, farsangi maszka-járások

Néhol az volt szokásban, hogy e napon az asszonyok - férfi módjára - mulatoztak. Ezért, a férfiak és a legények (valamint a gyermek) nem hagyták el a házat. Mert, az asszonynép ilyenkor sok mindenre képes lehetett. Volt, ahol csak kikenték magukat korommal és rissz-rossz férfiruhába öltözve csavargóként koledáltak. Máshol, ordítózva járkálták a falu utcáit, és az arra járó legényeket és férfiakat megkergették, megseprűzték. Olyanra is volt példa, hogy valahol összejöttek, ahol férfi módjára iszogattak. Azt, aki leskelődni merészelt utánuk, ha nyakon csípték, igencsak szégyenben hagyták. Ruháiból kiforgatva végigkergethették a falun. És hálát adhatott az égnek, ha boszorkány módjára „meg nem nyomták néhányan”. A gyermekeket természetesen nem bántalmazták. Őket csak hazakergették, mert az asszonynép szabados, esetenként erőszakos és parázna viselkedése „nem gyermekszemnek való”.

Többfelé, ennyire azért nem fajult el a farsangolás. Leginkább csak a fonóbeli incselkedésekre és viháncolásokra, maskarás-járásokra, koledálásokra szorítkoztak. Sokan, az éppen esedékes (télvégi utolsó vagy utolsó előtti) lakodalomra készültek, amely elképzelhetetlen volt maskarás leányszöktetés- vagy elrablás megjátszása nélkül. Amihez hozzátartozott az is, hogy némi kérlelés és váltságdíj (lakodalmi kóstoló) fejében a menyasszonyt is „visszaszolgáltatták”.

A bajai bunyevácok is e napon kezdték meg maskarás felvonulásukat. Ők is kólót jártak a gyülekezésük idején, de a maskarájuk igencsak eltért a mohácsi busóféléktől. Ők inkább medvének beöltözöttek táncoltattak. Miközben, a maskarás és zsák-álarcos legények - öreg embereket utánozva - a nézelődő tömeg közévegyültek. Ahol, a lányokkal és asszonyokkal incselkedtek (régí írások szerint pajzánkodtak), amíg a férfinép bottal szét nem kergette őket.

Húshagyókedd	Más néven: FARSANGVÉG	BOLONDNAP
Naptár szerint:	Nagyfarsang utolsó napja	
Jellege:	Dologtöltő, lakodalmas és bálozó nap. Télvégi lakodalmas időszak végnapja. Többfelé gonoszűző, termésvarázsló és jósló nap.	
Sokadalma:	Gazdák és céhek farsangi nagy-bálja, közös vacsorája.	

Napközben többnyire a szokásos maszka-járások és koledálások voltak soron. Azokhoz a házakhoz, ahol még nem jártak, ahol még nem voltak eladósorú fiatalok (de az őszi kifsangra már házasulandó korba léphettek). Ekkor járták körbe azokat a helyeket is, ahol beavatás-korú fiatalok voltak, ezzel is meghívva őket a legény-vagy leány-bandához, próbatételre.

Déltáj környékéig, legkésőbb késő délutánig megkezdődtek az utolsó lakodalmak is. Amelyek nem húzódhattak sokáig, mert a következő nap reggeli pirkadatáig a vigasságoknak be kellett fejeződniük. Néhol szokás volt, hogy ha e napra egy rokonságban több lakodalom lett volna, akkor azokat egyszerre és egy helyen rendezték (közös lagzival). Így, egyik házasulandó párt sem sértették meg azzal, hogy valamely vendég az övékén nem volt jelen, de a másikén igen. Ezek a lakodalmak aztán bővelkedtek nemcsak a vendégek létszámában és gazdag-változatos fogásokban. Hanem, a többféle maskarázó csoportok keltette vidámságban is.

Arra is volt példa, hogy némely legények női ruhát öltöttek és arcukat a felismerhetetlenségig elmaszkírozták. Majd ezek a „dőrök”, végigjárták a házakat és nagy ribilliót csapva adományt követeltek, közben bekormozva a háziak arcát. Viselkedésüktől függően adományt kaphattak, de kergetésben vagy alapos verésben is lehetett részük, ha megpróbáltak lopni a kamrából, vagy felfordulást csinálni az udvarban, vagy sértegetni merészelték a ház gazdáját vagy vendégeit.

Máshol, a legények szalmabáboknak öltözködve járták a falut. És, akivel útközben találkoztak azt megvesszőzték. Napnyugtakor pedig a szalmát - a falun kívül - levetették magukról ünnepelesen elégették, ezzel a „telet is elküldték”, hamvát is szétszórták.

Egyes vidékeken az asszonyok e napon (nem az előzőn) tartották a farsangjukat (az „asszonyivót”). Közben a férfiak a kocsmában (vagy valamelyikük nagyobb kocsiszínjében italozgattak.

Többfelé ismert hagyomány a Konc király és Cibere vajda harcának előadása. Amelyben Konc király a vidám és falatokban bőséges farsangot és a zsíros ételeket személyesíti meg. A Cibere vajda pedig a mogorva és zárt böjti időszakot, amelyben a korpa-ciberével (kiszivel,

keszöcével, kiszelőval) főzött savanyú zsír és húsnélküli leves került az asztalra. Természetes, hogy az e napi verekedésükben - a farsangkezddéssel ellentétben - most már Cibere vajda győzedelmeskedik. Ezzel is utalva a farsangi időszak végére és a böjti időszak beköszöntésére.

Közismert volt az a kegyetlen tréfa, hogy meg nem házasodott legényeket és a férjhez nem ment lányokat nyilvánosan kigúnyolták. Néhol, csak annyi történt, hogy a hoppon maradt legény és leány ház előtt összegyűltek és csúfolkodó nótát énekeltek, zajongtak és nevetgéltek. Esetleg kihívták őket a házból és farönköket vagy zsákokat hordattak velük. Arra is volt példa, hogy az ilyen legényeket vagy lányokat szekérre ültették - menyasszonynak vagy vőlegénynek öltöztetett szalmabábal - és végighordozták a falun. Olyan is előfordult, hogy a suhancok, a pártában maradt lányokat egybe terelték, majd ezt a „szűzgulyát” kolomprázás közepett végigterelték a falu főutcáján. Hasonlót átélhettek a házasodásról lemaradt legények is, akiknek „kanménést” a vén- vagy özvegy-asszonyok ostorral hajtották ki a faluból.

Egyes vidékeken a „lakodalmukról lekésettek”, egy szekeret húztak végig a falu főutcáját, rajta egy menyasszonynak vagy vőlegénynek öltöztetett szalmabábal. Máshol pedig fatörzset, ekét vagy ekét húztak velük a falu végén. Állítólag, a XVII. században Alsó-Fehér vármegyében⁵ (Kis-Lugos) még az volt szokásban, hogy az ilyen eke elé fogott lányokat le is vetkőztették. Arra is volt példa, hogy az ekét meztelen legényekkel húzták. Nem csoda, hogy ezt a szégyent a hoppon maradt legények és lányok nem akarták még egyszer átélni. Azt is tudták, hogy egy ilyen szégyenfolt csak házasodással „mosható le”. Az efféle „figyelmeztetésnek” biztosan lehetett hatása, mert egyes vidékeken az is megadatott, hogy a pap akár aznap összeeskesse az akkor jelentkező párokat. Ilyenkor, az esti farsangi bál és vacsora a lakodalmat is pótolta.

Néhol arra is volt lehetőség, hogy a megrémült legények és lányok, ott helyben elkerülhessék az ilyen szégyent. Például, Erdély és Fekete-Körös némely vidékén. Ugyanis, ha valamely legény és leány ekkor - a közösség előtt - egybehangzóan kijelentette, hogy próbaházasságra összeállnak és a leány nyomban a legényhez költözik, akkor ezt úgy tekintették, mintha megházasodtak volna. Mondván: „együttélés a fontos, pap később is összeadhatja őket”.

Némely kisfalvas vidéken nagy szégyennek tartották, ha Nagyfarsang idején egyetlen házasság sem kötött. Ilyenkor a falu azon szervezkedett, hogy legalább az utolsó napon összehozzanak egy lakodalmat. Ha nem volt szabad fiatal, akkor igyekeztek rábeszélni a még „erejüknel lévő” szabad özvegyeket, vén-legényeket és vénlányokat, hogy legalább egy házasságot sikerüljön megkötetni. Előfordult, hogy ezért képesek voltak akár egy másik faluból is hozatni olyat, aki hajlandó volt a házasodásra. Ilyenkor, a falu minden költséget átvállalt, az esti bálozást és mulatozást pedig lakodalommá formálták. Mindezt azért, mert úgy vélték, hogy ha egyszer is elmarad a Nagyfarsangi lakodalom, akkor vele együtt elmarad a falu szerencséje is.

E napot sokfelé mágikusnak tartották. Ezért, igyekeztek segítő rítusokkal maguk felé fordítani a szerencsét. Úgy tartották, hogy az ekkor morzsolt kukorica (ekkor válogatott vetőmag) jó termést hoz. Volt, ahol hajnalban megkopogtatták a gyümölcsfák törzsét egy fejsze fokával (vagy kivágással fenyegették), hogy bő termő legyen. Egyes házaknál tyúkot főztek, hogy „kikaparhassák a szerencséjüket”, vagy „hogy a baromfi a kerti vetést ki ne kaparja”. Máshol, a levágott tyúk tollait a haragosuk házához csempészték, hogy „a kánya azok csirkéit ragadja el”. Némely vidékeken a legények ekkor csak menyecskékkel táncoltak, akiknek férjeik pedig csak lányokkal, „hogy a kender nagyra nőjön”.

⁵ Dr. Róheim Géza: Magyar néphit és népszokások. Szeged, 1990. Reprint kiadás 215. old.

Volt, ahol a farsang elején állított szalmabábot - amelyik a Telet jelképezte - ekkor ledöntöttek és elégették (vagy vízbe dobták). Úgy gondolván, hogy ezzel elősegítik a jó idő eljövételét és a tavaszi vetés eredményességét. Sokfelé, e napon igyekeztek minél többet enni, hogy a húsos-zsíros és tejes-tojásos kész étkek minél inkább fogyjanak. Ugyanis, a következő naptól kezdődő Nagyböjtből egyes vallások tiltották az ilyen étkek fogyasztását.

Naplemente közeledtével az utolsó bálok és lakomák vendégei is gyülekeztek. Bár főúri és polgári-városi körökben (idegen mintára), már a XV. századtól, egyre divatosabb lett a farsangi álarcos-bál, a köznép-paraszti ízlésétől ez még a XIX. század végén is igen távol állt. Az utcai alakoskodást úgy-ahogy elfogadták, fiatalkori bolondságnak tekintve. De az „idegen tollakkal ékeskedő” színészkedéseket - bár szórakoztatta őket - alantas dolognak tartották. Különösen akkor, ha valaki maskarában tehetősebbnek akart mutatkozni, mint amilyen valójában volt. Sokkal többre becsülték a tisztességes és díszes, rendhez és ranghoz illő öltözést és viselkedést. Valamint, tartották magukat ahhoz a szokáshoz, hogy az ilyen bálok és lakomák az éjféltől kezdve befejeződjenek, mert éjféltől már a nagyböjt szabályai éltek.

NAGYFARSANG-NAGYBÖJT ÁTMENET

Ezen időszakba két nap sorolható. Első: a nagyböjti időszak hivatalos kezdő-bevezető napja, amely gyakran mégsem olyan böjtös jelegű. Második: a Nagyböjt általános tiltásairól időlegesen felmentő nap. Vagyis a valódi böjtölés, igazából csak e két nap után jött el. Amely kezdőnapja szintén a Húsvét ünnepétől függően, február 4. és március 10. között mozoghatott.

Hamvazószerda	Más néven: NAGYBÖJT-KEZDŐ
Naptár szerint:	Nagyfarsang utáni első szerda.
Jellege:	Részben dolgos, közösségi nap, egykor talán fél-ünnep. Föld- és némely más munkára dologtiló nap. Többféle rituális, rontás- és télűző, jósló nap.

E napon nem sütöttek kenyeret. Sokfelé lovat és ökröt sem fogtak be. Húst, zsírosat, fánkot sem esznek (nehogy a csonkaördög⁶ elvigye a lelküket), gyakran még babot és borsót sem (nehogy megrühesedjenek). Néhol, e napon nem fontak. Úgy tartották, hogy az ekkor megholt ember teste a földben el nem bomlik. Hitték, hogy az előző évben szedett barka vagy első kalász szalmájának hamuja megvédi azt a rontástól, akinek a homlokára azzal jelet rajzolnak.

Egyes vidékeken ilyenkor a legények is járták a lányos házakat, hogy bekormozzák annak a lánynak az arcát, aki ezt nekik megengedi. Ekként felmérve, hogy kit-hol fogadnának szívesen, hová-kinek érdemes udvarolni, kit ajánlatos Húsvétkor meglocsolni. A legény-bandák ilyenkor felkerekedtek és felkeresték az éppen legénykorba lépő suhancokat. Azért, hogy jöjjön a bandájukba, tegyen próbát. Mert, ha megfelel, akkor beavatják-befogadják. Azt követően pedig teljes már jogú legényként kalapot hordhat, dohányozhat, kocsmázhat, legény-tisztséget kaphat. A húsvéti locsolókor pedig már járhatja a lányos házakat, udvarolhat és bálozhat.

⁶ Ezt a hetet sokfelé csonkahétnak nevezték, mert sem a böjti, sem a farsangi ideje azt ki nem töltötte.

Néhol, a farsang elején (vagy az előző nap reggelén) felállított szalmabábot levették, rossz ruhába öltöztették és a falu végére vitték. Úgy tettek, mint ahogy a halottal is szokás. A helyi szokás szerint, halottas menet és énekszó kíséretével a bábot (tél és farsang jelképét) eltemették. E naptól egészen húsvét utáni lakodalomról szó sem lehetett.

Máshol, ekkor szokás volt a hamvazószerdai kiéneklés (ahol előző nap ilyet nem tettek). Azon legények és leányok esetében, akiknek már illett volna megházasodni, illetve férjhez menni. Volt, ahol ekkor fogták eke, borona vagy szekér elé a házasságkötést elmulasztó legényeket és leányokat, ekkor húzták velük a rönköket, ekkor terelték őket át a falun, szégyenszemre.

Egyes vidékeken, ha a farsang-időszak esküvő nélkül telt el, akkor ezt rituális ál-esküvővel pótolták. Úgy, hogy egy legényt menyasszonynak, egy leányt pedig vőlegénynek öltöztettek. Majd ezeket rönkre ültetve végighúzták a falu utcáján. Aztán, egy maskara-esküvő keretében összeadták az „ifjú párt”, „örömszülőkkel, pappal, vendégekkel, eljátszva a lakodalmat.

Rába-és Mura-vidék egyes részein, nagyon fontosnak tartották a tél-idei házasodást. Annyira, hogy ha egy faluban karácsony és hamvazószerda közti időszakban nem volt házasságkötés, akkor ezt gyorsan és igen sajátos módon „pótolták”. Úgy, hogy egy pártában maradt lányt, egy díszesen felöltöztetett farönkhöz adták feleségül. Mindezt halálos komolysággal, szigorú szokásrend alapján, esküvői ceremónia keretében, de természetesen nem igazi pappal.

Zabáló csütörtök	Más néven: KÖVÉR-CSÜTÖRTÖK
Naptár szerint:	Nagyfarsang utáni csütörtök
Jellege:	Dolgos, böjt-mentes csütörtöki nap

Bár hivatalosan elkezdődött a Nagyböjt, ez a nap mégsem volt böjtös. Mert, a Nagyfarsangról megmaradt és a koledáláskor kapott élelem-adományokat el kellett fogyasztani. Ugyanis, a régi időkben nagy szégyennek és alig bocsátható bűnnek számított, ha hagyták az emberi ételmet megromlani, vagy a tiszta ételt állatokkal feletetni. Ezért, ezen a napon igyekeztek minden romlandót megenni, rokonok vagy rászorultak között szétosztani. Így végleg elbűcsúzhattak a bőséges farsangtól, elkezdődhetett az igazi böjti időszak.

E napot a nagymosás és a rendrakás, valamint az élelmiszer-, takarmány- és tüzelőkészletek felmérése töltötte ki. Valamint, a menthető maradékok tartósítása vagy azonnali hasznosítása. Sokfelé, a zsíros étek főzésére szolgáló edényeket alapos elmosogatás és kiszáritás után tiszta helyre rámolták, és Húsvétig azokat nem is használták. Volt, ahol ezt már hamvazószerdán elvégezték. Néhol, a farsang során összegyűlt, már nem fogyasztható vagy nem tárolható zsiradékokból szappant főztek (hamuzsírral, lúggal vagy szóddával).

NAGYBÖJT IDEJE

Az előbbieken alapján belátható, hogy a Nagyböjt tényleges kezdőideje - valójában - a Zabáló csütörtök utáni napon kezdődik. Pénteki napon, amely már eleve böjtös és zárt nap. Majd, a Húsvét ünnepét megelőző Nagyszombatig bezárólag tart. Régen, többnyire a Húsvét vasárnap reggeli misét követően tekintették a nagyböjtöt befejezettnek. Kárpát-medencében, a böjtidőszak alatt, többnyire - a böjtös napokon - naponta csak egyszer étkeztek, lényegében kiiktatva az állati eredetű táplálékok döntő többségét. De e szabályok és szokások vallásonként és

időnként változtak, amelyek alakulása külön kötetet érdemelnek. Mivel, például a protestáns hitűek (Nagypéntek kivételével) nem böjtöltek, csak takarékosan étkeztek. Megjegyzendő, hogy a böjti előírások katolikusoknál, a nagyböjti vasárnapokra nem vonatkoztak⁷.

Csonka péntek	Más néven: BÖJTELŐ PÉNTEK
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő első péntek.
Jellege:	Dolgos, rituális, nőknek részben dologtöltő nap, pénteki elvárásokkal.

E napon kenyeret nem sütöttek, nagymosást sem végeztek. Leginkább a farsangi időszak „nyomainak eltakarítására”, az állatok helyének rendbe-tételére, és a farsangvég ünneplése miatt elmaradt munkálatok befejezésére törekedtek. Ekkor legfontosabb: a ház és környékének rendberakása. Takarítás, szemétyűjtés, hulladék és romlott maradék összetakarítása, kert végében elégetése. Napnyugta után lefürdés és a böjtös estebéd közös elköltése.

Csonka szombat	Más néven: BÖJTELŐ SZOMBAT
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő első szombat.
Jellege:	Dolgos nap, szombati elvárásokkal, néhol esti kijárással.

Ez a nap többnyire közösségi rendrakással telt. Összeszedték a nagyfarsang hulladékait, a régen felállított szalmabábokat és az utcák szemeteit. Mindezeket kihordták a falu határába, és ott ásott gödörbe hordták. Többnyire napnyugta után meggyújtották, tüzeit hamvadásig őrizték.

Némely sváb vidéken napnyugta után kezdődött a sajbózás. Amikor a legények, közepén átfúrt lapos fakorongokat tűzben meggyújtottak, majd hosszú botra tűzve meglóbálták és egy ferdére állított deszkán végigfuttatva messzire repítették. Eközben hangosan kiabálták, hogy ki-nek nevében dobták az égő karikát. Ilyen nevesítéssel fiúkat és lányokat is „összeparosították”.

Csonka vasárnap	Más néven: BÖJT ELŐ VASÁRNAP	VAJHAGYÓ
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 1. vasárnap. Húsvét előtti 6. vasárnap	
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.	

E napon sokfelé szokás volt a vendégeskedés és a rokon-látogatás. Jó alkalom volt a farsangról megmaradt étkeket elfogyasztására (nem menjen pocsékba). Gyakran a legény-bandák is ekkor tartották toborzásukat, a próbákat és a beavatásokat. Az ekkor „felvett” legények húsvétkor már lányos házhoz járhattak. Ez volt a legénybírók és szószólók választásának ideje is.

Néhol, az Alföld déli-keleti felén, ekkor tartották a cigány-bált. Máshol, e napon ünnepélyesen égették (vagy temették) az előző nap összegyűjtött szalmabábokat. Több sváb településen, e nap estéjén sajbóztak (nem az előző este). Egyes vidéken - bár a semmi sem tiltotta - az étrendből még a kenyeret és a babot is elhagyták. Így a vasárnapi húsos fogás mellé párolt káposztát, répát, burgonyát és gyümölcsöt ettek („aszalt gyümölcs vasárnapja”). A nap „vajhagyó vasárnap” elnevezése abból eredhet, hogy a XV. századig még hasonló naptárú ortodox keresztényeknél, a böjti előírások e naptól tiltották a tejtermékek fogyasztását is.

⁷ A görög katolikusok és ortodox hitűeknél a szombat sem böjtnap. Ezért náluk nagyböjt ideje hosszabb, és a farsang ideje kissé rövidebb. Mivel az ortodoxok a Julián-naptárt használják a Húsvét meghatározására, így a Nagyfarsang és Nagyböjt időpontja és időszaka is jelentősen eltér a katolikusokétól.

Guzsalyvasárnap	Más néven. BÖJT MÁSOD VASÁRNAP
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 2. vasárnap. Húsvét előtti 5. vasárnap
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.

Többfelé, az asszonyok ekkor fejezték be a fonást és szövést. Ugyanis, tavasz közeledtével a kerti munkákhoz már szükség volt az asszonyi munkaerőre is. Sokfelé, ilyenkor a fehérnépek szabadon szomszédolhattak, vendégeskedhettek rokonaiknál vagy komáiknál, ekkor illet meglátogatni a másik faluban élő szüleiket, megtekinteni rokonaik sírját.

Nevetlénvasárnap	Más néven: BÖJT HARMAD VASÁRNAP	BÖJTKÖZÉP
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 3. vasárnap. Húsvét előtti 4. vasárnap	
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.	

Nem túl jelentős vasárnap, igen eltérő szokásokkal. Néhol, ekkor tartották a legény-próbákat és beavatásokat. Máshol, ekkor választották ki azokat az állatokat, amelyeket húsvéti levágásra szántak. E célból többfelé helyi vásárokat is tartottak. Volt, ahol az asszonyok e napon fejezték be a fonási és szövési munkálatokat. De arra is volt példa (Brassó környékén), hogy e napon „temették a telet”, vagyis szalmabábot égettek, földbe temettek vagy „vízben elúszattak”.

Csíkvasárnap	Más néven: BÖJT KÖZÉP VASÁRNAP
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 4. vasárnap. Húsvét előtti 3. vasárnap
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.

Ekkora már szinte mindenhol befejeződtek a női fonó-szövő munkálatok. Az asszonyi munkák most már főleg a kertre és a baromfi-udvarra terjedtek. Ekkor kezdődnek többfelé a Húsvéti készülődések. Egyre több a tojást adnak a tyúkok, kezdődhetett a szárasztésza-készítés.

A XVIII. században, Erdély némely keleti vidékén szokásban volt, hogy egy sárga-cifra ruhába öltöztetett, fátyolos szalmabábot körbehordoztak a városban. Majd ezt a telet jelképező bálványt felvitték egy közeli magaslatra, ahol póznára tűzték és egész nap körülötte táncoltak. Este pedig a póznáról levették, levetkőztették és furcsa éneklés mellett földbe temették. Hasonló hagyomány élt Felvidék némely északi településén annyi eltéréssel, hogy a póznára tűzött szalmabábot napnyugta után meggyújtották és elégették.

Feketevasárnap	Más néven: SÜKET VASÁRNAP	TÉLTEMETŐ
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 5. vasárnap. Húsvét előtti 2. vasárnap	
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.	

Kárpát-medence nyugati-északi perem-részein élt a téltemetés szokása. Ilyenkor az asszonyok és lányok fekete ruhába öltöztek. Egy szalmabábot szintén fekete női ruhába öltöztettek. Amit aztán körbehordoztak a településen, majd kivitték egy közeli folyó vízhez. Ahol azt, mint a

Tél és Halál úrnőjét⁸ jelképező sötét bálványt, gyászénekek mellett vízbe dobták, „vigye víz el a telet, vele havat és jeget”. Más változat szerint a szalmabábot elégették, hamvait szétszórták. Miután hazatértek, az asszonyok és lányok is színesebbre cserélték fekete öltözküket.

Néhol, a gyermekek ünneplő ruhába öltözve a házakat járták. Télbúcsúztató és tavaszköszöntő versikéket kántáltak. A ház küszöbre pedig egy kevés csírázó gabonát szórtak, hogy jó termést adjon az Ég, e háznak. A gazdasszonyok egy friss tojást adtak ezért fizetségül.

Virágvasárnap	Más néven: KISZEHAJÓ VASÁRNAP	VILLÓZÓ
Naptár szerint:	Nagyfarsang végét követő 6. vasárnap. Húsvét előtti 1. vasárnap	
Jellege:	Vasárnap, amelyre nem vonatkoztak a böjti előírások.	

Kárpát-medence nagy részén ekkor volt szokásban a kiszehajtás. Amelynek lényege: egy női ruhába öltöztetett szalmabábot (ez a kische⁹) körbehordozták, majd egy közeli patakba dobták, vagy elégették. E szokás igencsak hasonlatos a feketevasárnapi téltemetésre. Azzal a jelentős eltéréssel, hogy az asszonyok és leányok nem gyászruhát öltöttek, hanem díszeset. A bábót sem feketébe, hanem rongyos-cifra ruhába öltöztették, és a báb sem idősebb asszonyra (banyára), hanem inkább menyecskére (fiatal boszorkányra) hasonlított. A temetési „szertartás” is inkább tünt egy vidám mulatságnak, mint temetésnek. Ez a szalmabáb nem a telet és halált, hanem a böjtöt és a bajt-betegséget jelképezte. Eltakarítása pedig a böjt közeli elmúlására utalt.

E bábuhoz hiedelmek is kapcsolódtak. Úgy tartották, hogy aki felöltözteti, vagy a leszedett ruháját megszerzi, az hamarosan férjhez megy. Ha pedig a faluból kifelé menetkor a kische arca véletlenül a falu felé fordítódott, az betegség vagy jégeső eljövetelét jelezte. Ahol a kishét vízbe dobták, ott a lányok egy-egy marék szalmát is utána hajítottak. Akinek a szalmája nem akadt fenn (elvitte a víz), az remélhette, hogy még abban az esztendőben férjhez is megy. Máshol, a báb vízbedobásának helyén vett vízről úgy hitték, hogy elmulasztja a szeplőt.

Sokfelé szokásban volt a villózás vagy a barkázás. A villó: egy hajtásos-leveles zöld ág, amelyet ráaggatott szalagokkal vagy kifújtt tojáshejakkal díszítettek. Az ág akár olyan nagy is lehetett, hogy csak többen tudták tartani. Az ágat legények szereztek és lányok díszítették. A lánybanda, az ilyen ágat közrefogva járta a falut, énekelve és jó kívánságokkal köszöntve az ottaniakat. Máshol, a lányok egy közös nagy ág helyett inkább egy-egy saját díszítésű ágat vittek, Párban haladtak, hogy az ágaik összeérjenek és kaput formáljanak, ami alatt átbújhattak a szerencsére vágók. Volt, ahol a lányok osztogatták az ágakat, jókívánságokkal. Volt, ahol asszonyoknál volt a villó-ág, és azzal megcirógatták a lányokat, mielőbbi férjhez menést kívánva nekik. Vagyis egykor, szinte ahány falu, annyi szokás, annyi féle villó-díszítés, annyi hagyomány.

A barka: fűzfa molyhosan rügyező ága. Többfelé ezt volt használatos villó helyett, amit szintén díszíthettek szalagokkal. Amit leginkább (köszöntés és jókívánságok mellett) ajándékként adták. Vagy titokban, legények dugdosták a nekik tetsző leány ablakába. Többfelé úgy vélték, hogy az ekkor szedett barkának gyógyító-gonoszűző ereje van.

⁸ Helyi nevén: Muriena, Morena, Mara, Mrzana. Az elmúlás és halál asszonya (istennője).

⁹ Kischei, kishi, kici, kische, kicevice. A kishi szó korpából készült savanyú levest, böjti ételt is jelent. Hasonlóan, mint a farsangi Cibere báb esetében, ahol a cibere: savanyú korpa-léből készült levesre utal.

Nagyhétfő	Más néven: TISZTAHÉTFŐ
Naptár szerint:	Húsvét előtti hétfő.
Jellege:	1642-ig szigorú böjtös fél-ünnep, utána már hétköznap.

E napon csak otthon tevékenykedtek. Nagymosás és szárítás, ház kimeszelése és takarítása adta a fő munkát. Az állatok helyét is kitisztították, lovakat és marhákat lecsutakolták, szőrüket kikéfélték, sebeiket ellátták. A szemetet, penészes-romlott élelmet és takarmányt egy gödörben hordták és elégették. Mindezt elsősorban azért, hogy a Húsvétot tisztán fogadhassák.

Nagykedd	Más néven: TISZTAKEDD
Naptár szerint:	Húsvét előtti kedd.
Jellege:	1642-ig szigorú böjtös fél-ünnep, utána már hétköznap.

A nagyhétfői munkálatok folytatása. A pince, padlás és kamrák takarítása és rendezése. A falak második meszelése, gyakran az istállók tisztasági meszelésére is sor került. Valamint, az udvar és veteményes rendbetartására. Néhol szokásban volt, hogy gyógynövény-főzettel itatták az állatokat, hogy a férgek-től és élősködőktől megtisztuljanak. E napon különösen vigyáztak a tejre, nehogy a gonosz erők megromtsák vagy bepiszkítsák.

Nagyszerda	Más néven: SZENVEDŐSZERDA
Naptár szerint:	Húsvét előtti szerda.
Jellege:	1642-ig szigorú böjtös fél-ünnep, utána már hétköznap.

Többfelé, már ekkor kezdték sütni az ünnepi kenyereket és kalácsokat. A szántó, szőlő és kert bejárása, a halaszthatatlan mezei munkák elvégzése (időszaktól függően) is e napra maradt. Ekkor választották ki a Húsvét díszítésére szánt virágokat, azokat nagyobb figyelemmel őrizték-gondozták. Összekészítették az ünnepi időszakra szükséges tüzelőt és takarmányt, hogy ünnep alatt ne kelljen ilyenekért elhagyni a házat. Elterjedt szokás volt, hogy napnyugtával lefűrödtek, hogy tisztán köszöntsék Nagycsütörtököt.

Nagycsütörtök	Más néven: ZÖLD-CSÜTÖRTÖK
Naptár szerint:	Húsvét előtti csütörtök
Jellege:	Régen ünnepnap. Böjtös, dolgos, tisztító és zárt nap. Fél-ünnep

A zöld-csütörtök elnevezése onnan ered, hogy e napon zöld leves-hajtásos ételeket (pld: spenót, sóska, saláta, kapor) készítettek. A húsvéti készülődés egyik fontos napja. Ekkor nem illett vendégségbe menni, se szomszédolni. Kenyérsütés, nagymosás és szárítás ideje. Állatok gondozása és tisztogatása, helyük napi kitakarítása is napi munka volt. Ahogy, a szemet és trágya-kihordás, az udvar és gazdaság rendbe tétele is. Húsvéti étkekhez szükséges alapanyagok összegyűjtése-kimérése, az ünnepre szánt bor lefejtése és széttöltése is ekkor esedékes. Sokfelé, kioltották a kemence tüzet, és csak nagyszombaton gyűjtve be ismét a kemencébe. Napnyugta után zajkeltés és lármázás, hogy elűzzék a ház körüli gonosz erőket, szellemeket.

Nagypéntek	Más néven: FÉREGÚZÓ PÉNTEK
Naptár szerint:	Húsvét előtti péntek.
Jellege:	Régen ünnepnap. Böjtös, dolgos, rontás- és féregűző nap. Fél-ünnep.

Egykor szigorú böjti nap, amelyet még a protestánsok többsége is megtartott. legfontosabb elfoglaltsága: készülődés a húsvéti ünnepekre. Többnyire rámostak, meszeltek, takarítottak, féregtelenítettek (patkányokat, egereket irtottak). E pénteken nem volt tilos sem a kenyérsütés, sem a nagymosás. Ágyat húztak, napnyugta után pedig lefürödtek.

Ezt a napot különleges hatásúnak és erejűnek tekintették. Néhol már úgy is kezdték, hogy napfelkeltekor a szabadban megmosakodtak, hogy „fény érje őket”. De nem törülköztek, hogy a szellő szárítsa testüket. Igen alkalmasnak tartották borsó, palánta és virág ültetésére. Úgy vélték, hogy az ekkor tojt tojtás szerencsét hoz annak, aki megtalálta és annak is, ami megeszi. Néhol, a kemence tüzeit e napon oltották ki (kenyérsütés után), és csak másnap gyújtottak benne új tüzet. Este többfelé gyertyát vagy mécesst is gyújtottak, rontás-elhárító praktikákkal igyekeztek elhárítani az ártó erőket.

Nagyszombat	Más néven: TŰZGYÚJTÓ SZOMBAT
Naptár szerint:	Húsvét előtti szombat.
Jellege:	Határjáró-, tisztító- és gonoszűző nap. Fél-ünnep.

Ahol a régi tüzet már kioltották, ott új tüzet gyújtottak. E nap süthettek, főzhetnek, de tilos volt a mosás. Az ideje, többnyire a húsvéti étkek elkészítésére fordítódott. Sokfelé hagyomány volt, hogy a gazdák körbejárták a határt, megtekintették a vetést és a szőlőst-gyümölcsöst. Igyekeztek minden folyamatban lévő munkát délutánig befejezni. Ezért, nem illett szomszédolni, másokat munkájukban feltartani. Bár a gazdag húsos, zsíros vajas és tojásos húsvéti ételek már estére elkészültek, ahhoz nem nyúltak. Sokfelé csak böjtöset ettek egész nap. Néhol szokásban volt, hogy a másnapi ebédre készített ételeket egy kosárba rakták, és a szoba ablakába tették. Úgy tartották, hogy éjszaka Boldogasszony (vagy Tavasz-asszony) minden házat megtekint, és az ablakban talált ételeket megáldja.

HÚSVÉT ÜNNEPE

A jelenlegi évente változó dátumú Húsvét-ünneplés számítását a niceai zsinat (325.) vetette be. Amely szerint, a Húsvét ideje: a március 21.-ét követő első holdtölte ideje. Vagyis a Húsvét: évenként változva, legkorábban március 22.-re, legkésőbb pedig április 25-re eshet¹⁰.

Feltehetően egy régi pogány tavaszünnep maradványa, amelyre a keresztény egyház ráépítette sajátos ünnepét. A régi leírások szerint is a III. századig, a Húsvét dátumaként (sokfelé) márc. 25-ét¹¹ határozták meg (ez Gyümölcsoltó Boldogasszony napja). Ismert volt olyan hagyomány is, miszerint Jézus fogantatásának és halálának ideje megegyezik¹². Ebből viszont az következett, hogy ha Jézus (az akkori) téli napfordulókor született, akkor a fogantatása és halála a tavaszi nap-éj egyenlőség idejére eshetett. Mivel akkoriban ennek dátuma márc. 22.

¹⁰ Hasonlóan történik az ortodox hitűeknél is a Húsvét-számítás. Azzal az eltéréssel, hogy Gergely-naptár helyett Julián-naptárral számítva a húsvéti dátumot.

¹¹ Antiochiai Theophilus feljegyzése (173-180k)

¹² Jakab ősevangéliuma (160k),

körül volt, így a harmadnapi feltámadása is márc. 25. körül lehetett (és ez szintén Gyümölcsoltó Boldogasszony napja). Nagyon úgy tűnik, hogy, a régi-eredeti Tavasz-ünnep: Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe lehetett. Ugyanakkor, a váltakozó dátumú keresztény Húsvét ünnepének bevezetésével, egyidejűleg megkezdődött Gyümölcsoltó Boldogasszony Tavasz-ünnep kiüresedése. Pontosabban, annak szokásai áttevődtek a mozgó Húsvét ünneplésébe. Ez egyértelműen kiviláglik a húsvéti hagyományok jellegéből, amelyek döntő többsége (sőt jelképeik nagy része) ma sem a keresztény, hanem a régebbi pogány szokásokat tükrözik.

Húsvétvasárnap	Más néven: TAVASZVASÁRNAP
Naptár szerint:	Húsvét napja
Jellege:	Ünnepnap. Dologtiltó, közösségi ünnepnap.

Böjtidő és zárkózottság vége. Kezdődhetett a jóízű falatozás és a vidám-zajos mulatozás. Az asztalra kerülő étkeket a ház gazdája megáldotta (vagy előző nap a templomban szenteltették). Feldíszítették a húsvéti asztalt, néhol zöld-hajtásos vagy virágos ágakat tűztek az ajtó vagy kapu fölé. Délelőtt, többnyire tojást főztek, majd színezték és hímeztek. Ebédet a család közösen költötte el, csak közeli rokonaik körében. A menü: leggyakrabban főtt füstölt disznósonka (csülök) vagy báránysült, füstölt kolbász (kulen, stifolder), torma, retek, kemény tojás. Hozzá kenyér vagy sós kalács, újbork, pálinka, néhol virics vagy kvász is. Vendég-kínálónak pogácsát, béleseket, réteseket sütöttek. Szokás volt, hogy a sonka főzőlevéből tartalmaz bablevest is főztek, de azt inkább vacsorára tálalták. Egyes vidékeken illet húsvéti kocsonyát főzni.

Délután, a gazdák többnyire a határt járták, komákkal összejárva beszélgettek-iszogattak. Az asszonyok otthon fogadták a betérőket, készültek a másnapi locsolkodásra. A legények és leányok többnyire a falu szélén bandáztak. Incelkedtek-játszadoztak, egymást kiénekeltek. Közben, készültek a másnapi legény-járásra, jelekkel tudatták egymással, hogy kifogadnának szívesen. Az erdélyi Mezőség vidékén - egykor - ez a nap már a három napos bálidő kezdete.

Húsvéthétfő	Más néven: ÖNTÖZŐHÉTFŐ
Naptár szerint:	Húsvét utáni hétfő
Jellege:	Régi ünnepnap. Dologtiltó, közösségi ünnepnap.

Igen változatos ünneplés, pogány-archaikus hagyományokban bővelkedve. Többfelé, a húsvéti bálozás napja. Sokfelé reggel (úgy 7-8 óra körül) kezdődött a locsolkodás, amit ebéidő előtt szokás volt befejezni. Ilyenkor, a bandákba verődött legények járták a lányos házakat. A lányt kihívták (ha nem jött magától, akkor erővel kihozták). Majd a kúthoz hurcolták, ahol egész vödör vízzel leöntötték (nehogy keléses legyen). Ezért, a lányok igyekeztek elbújni, akit megtaláltak, azt a kúthoz vitték és vödörszám hordták rá a vizet. Viszont, a lányok igyekeztek úgy elbújni, hogy azért valamelyik legénycsapat mégis rájuk találjon. Mert az öntözés nélkül maradt leányra úgy tekintettek, hogy még nem nőtt fel eléggé, talán nem is kívánatos, a túl félénk még feleségnek sem lenne alkalmas. A locsolkodás után többnyire egy-egy hímes tojást kaptak a legények. Néhol egy szalagozott barka-ágot, idősebb legények inkább egy kupica pálinkát, esetleg egy szál virágot. Illet a locsolkodókat pogácsával vagy süteménnyel is megkínálni, amit néhol szokás volt köszönettel elhárítani. Volt, hogy a locsolkodó legények nem a locsolkodás után kapták meg a hímes tojásokat. Hanem azokat délután, a meglocsolt leány maga adta át a délutáni legény-leány bandázáskor, vagy leánypajtásával küldte el. De csak annak a legénynek adta-küldte, akivel szívesen találkozgatott volna később is.

Máshol, csak azok a legények mentek locsolkodni, akiknek a leány már előzőleg tudtául adta, hogy szívesen várná „locsolkodásra”. Az ilyen legény az ott kapott pohár vízzel locsolta meg az őt meghívó leányt. Arra is volt példa, hogy a leány, valamely ismerősével már előző nap tojást (nyersét, nem hímeset) küldött annak, akitől szívesen vette volna, hogy „meglocsolja” (feltehetően ezt a szülei is támogatták). Az ilyen felkérés azt jelentette, hogy férjnek is szívesen elfogadnák. Ha a legény - hogy a tojást megköszönje - elment a leányt meglocsolni, általában szoros kapcsolat kezdetére utalt. Ilyenkor illet meg hívní az esti bálba is a leányt. Ami azt erősítette, hogy a legény szándékai komolynak tekinthetők. Ha a báli meghívás elmaradt, az azt jelezte, hogy a legénynek már van komolyabb kapcsolata. A leány visszautasítása pedig azt, hogy a meghívása is csak incselkedés vagy tréfa volt, nagyozolás barátói előtt.

Szabály volt, hogy testvér- és gyermeklányt, asszonyt és özvegyet nem szabadott locsolni. Még saját édesanyját és nagyanyját sem locsolta meg a legény. Vagyis, egykor csak eladósorú leány locsolása jöhetett szóba. Olyané, akit a leány-közösség már befogadott, fonóba már járhatott, udvaroltathatott, feleségként szóba jöhetett. Gyermeklányt viccből sem illet locsolni.

Az a szokás, hogy később már a gyermek-fiúk és házas férfiak is jártak locsolkodni a XX. század elején terjedt el, elsősorban a nagyobb városokban. Akárcsak az, hogy férjes asszonyokat, gyermeklánytól az nagymamáig egy családban mindenkit meglocsoljanak. Ezek már olyan torzulásai az ünneplésnek, amelyek teljesen idegenek az ősi hagyománytól.

Minden faluban volt olyan fiú (felnőtt), akit a kora ellenére a közösség nem tekintett felnőtt legénynek, házasságra alkalmasnak. Ők, először mindig keresztanyjukhoz vagy szülei komasszonyához, mentek. Akitet, az ott kapott kevés vízzel meglocsoltak, és jutalmul akár 8-10 hímes tojást kaptak. Történt azért, mert a felületes szemlélők, gyakran a gyűjtött tojások száma szerint értékelték a legényeket. Ezután, a rokonok és szomszédok lányaihoz mentek.

Locsolkodás után a legények összegyűltek. Megosztották tapasztalataikat, és természetesen „kitárgyalták” a lányokat. Eközben elfogyasztva a kapott tojásokat, elfogadott süteményeket és pogácsákat, otthonról hozott bort vagy pálinkát. A tojánhéjakat összegyűjtötték és napnyugta után annak a lánynak az ablaka alá szórták (hogy az utcáról is látni lehessen), akit leginkább rátartinak vagy udvariatlannak tartottak. Így jelezve, hogy nem népszerű a legények körében.

Többfelé, a kapott főtt tojás játékként vagy versengésül is szolgálhatott. A legények egy sima helyen elgurították, (vagy lejtős dombon elengedték), és az győzött, akinek a tojása a legtávolabbra gurult anélkül, hogy összetört volna. Ezt a tojást utána illet meg is enni. Máshol, a földre helyezett hímes tojást egy pénzdarabbal próbálták eltalálni. Az győzött, akinek ez legtávolabbról sikerült, és aki ezáltal a másik dobó pénzét is elnyerte. Ismert volt a tojásütés szokása is. Amikor a legények a kezükbe fogott hímes tojást a másikéval összeütötték. Az nyert, akinek a tojása épen maradt, ezzel pedig a másiktól egy hímes tojást (vagy pénzdarabot) is nyert. Játshatták úgy is, hogy a tojásokat nem összeütötték, hanem egymásnak gurították.

Kárpát-medence nyugati felének egyes vidékein locsolkodás helyett korbácsolták (sibálták) a leányokat. Vagyis, a köszöntő elmondása után legény, a maga fonta korbácsával gyengéden megcsapkodta a leányt (hogy keléses, bolhás ne legyen, vidámabb és frissebb legyen). Ezt követően a leány egy szalagot kötött a korbács (siba) nyelére, a gazda pedig egy pohár borral kínálta a legényt. Máshol szalag helyett piros vagy hímes tojással hálálták meg a korbácsolást.

Néhol, e napon volt szokásban a komatál-küldés, és a régi komaságok megerősítése. Ennek részleteiről a Fehérvasárnapnál leírt szokások bővebben megismertetnek.

Húsvétkedd	Más néven: VIZESKEDD
Naptár szerint:	Húsvét utáni kedd.
Jellege:	Régen ünnepnap. Később, részben dolog-tiltó nap.

Egykor régen, a Tavasz-ünnep harmadik napja lehetett. Erre utal, az egykor igen elterjedt, mára elfelejtett szokás. Amikor, az előző nap „meglocsolt” lányok - e napon - maguk „öntözték meg a legényeket”. Mégpedig igencsak sajátos módon. Vödörrel kiálltak a faluból kivezető utakra (néhol azokat el is torlaszolták), és a szántóföldre vagy mezőre igyekvő legényeket körbefogták, és alaposan eláztatták. Mindez igen hatásos lehetett, mert a régi leírások szerint, gyakran a legények (hogy száraz bőrrel megússzák), titokban és kora hajnalban, más kertjein át próbáltak kiszökösni a mezei munkára. De akit így más kertjében megfogtak, azt nem csak a lányok, de még az asszonyok és vénasszonyok is eláztatták.

Hasonlóan, a húsvéti korbácsolásnak is megvolt a régi sajátos leány-változata (suprikálás). Ilyenkor a lányok járták a falut, de csak ahhoz a legényhez tértek be, aki őket előző nap már „sibálta”. Így jelezve, hogy melyik legény közeledését fogadnák szívesen.

Az erdélyi Mezőség vidékén - egykor - ez volt a három húsvéti bál utolsó napja, ahol mindenki részt vehetett. Máshol is tartottak kisebb bálakat, de azokon csak azok a legények és leányok rophatták a táncot, akik locsoltak és vissza is locsoltattak. Vagyis, a húsvétkor párt választók.

Néhol, élt az a szokás, hogy a házasodni szándékozó özvegy férfi vagy öreg-legény, felkereste a neki tetsző özvegyasszonyt vagy vénlányt. Kertkapuján kopogtatva, mintha csak érdeklődne: hogy' telt Húsvét ünnepe, jól viselkedtek-e arrafelé a locsolkodók, miként megy a gazdaság, kéne-e segítség. Ha a háziasszony behívta, leültette és valamivel meg is kínálta, ez azt jelentette, máskor is szívesen látja, még kapcsolat is „kikerekedhet”. De ha még az udvarba sem hívták be, ez azt jelentette: e háznál nem kívánatos, máshol próbálkozzon.

Száraz szerda	Más néven: FORGÓSZERDA
Naptár szerint:	Húsvét utáni szerda
Jellege:	Dologtiltó nap.

E napon legfeljebb csak a húsvéti ünnep szemetét és romjait takaríthatták el. Kenyeret nem süthettek, mosás is tiltva volt. Akárcsak a kerti és mezei munka. Többfelé ilyenkor az állatokat sem hajtották ki. E napon főleg a pünkösdi maradékot és a komatálak ajándékát fogyasztották. E napon nem illett szeszes italt fogyasztani, „ideje volt kijózanodni”.

Fehérvasárnap	Más néven: KOMÁZÓVASÁRNAP	MÁTKÁLÓ
Naptár szerint:	Húsvét utáni 1. vasárnap	
Jellege:	Leányoknak dologtiltó, dolgos nap.	

Kárpát-medencében elterjedt szokás volt, hogy a gyermekszületést követően az újszülött mellé koma-szülőket is választottak. Akik vállalták, hogy a gyermek szüleit érő baj esetén hajlandóak a szülő helyébe lépve, gondoskodni a gyermekről. Az ilyen koma-szülőket mindig rokonságból kívülről választották. Azért, hogy ne legyen érdekelt rokoni belviszályokban és örökségekben.

Hasonlóan szokás volt, hogy a legények és a leányok a barátaik közül (többnyire a tágabb rokonságból) komát választottak, azzal komaságot kötöttek. Ez a komaság leginkább a fogadott testvérséghez hasonlítható. Együtt bandáztak, gyakran még udvarolni is együtt jártak. Segítették és védtek egymást. Ha valamelyikük házasságot kötött és gyermeke született, akkor arról is gondoskodtak, mintha kereszt- vagy komaszülők lennének.

Ez a nap, a komasági kapcsolatok megkötésére szolgált. A kiválasztott személynek egy tálat vagy kosarat küldtek (valamely közös ismerősükkel). Abban többnyire piros tojással és gyümölcsökkel, virággal vagy egy kis üveg pálinkával, esetleg kaláccsal vagy süteménnyel. A komatálat vivő többnyire csak beköszönt, elmondta kihez jött és megmondta a küldő nevét. Ha leültették és megkínálták valamivel, az azt jelentette, hogy nem ellenkeznek, de a válasz előtt még átgondolnák. Ha viszont a tából vagy kosárból a küldött ajándékot kivették és helyette mást rakva abba visszaküldték: akkor ez a komaság megkötését jelentette.

A komálás egyik sajátos változata a leányok között néhol szokásos „mátkálás”. Ez esetben a lány küldött tálat vagy kosarat egy fehér ruhába öltözött kislánnyal a barátnőjének. Ha az ajánlatot a másik lány viszonzta, akkor megkötötték közöttük a mátkaság. Amely, többnyire csak az egyikük házasság-kötéséig tartott. És, ez idő alatt szigorúan magázták egymást, koma- vagy mátká-asszonynak szólítva). De arra is volt példa, hogy ez a mátkaság átalakult és később kereszt-komák (egymás gyermekeinek keresztanyjai, komaasszonyai) lettek.

Néhol, és sokkal ritkábban az is előfordult, hogy egy legény és egy leány kötött komaságot. Ez többnyire unoka-testvérek vagy még távolabbi rokoni körökből kötöttek. Többnyire úgy viselkedtek, mintha fogadott testvérek lennének (néha talán többek is). Bár segítettek és kedvelték egymást, össze nem házasodtak. Valamelyikük házassága esetén ez a komaság is többnyire lezárult, de akár életük végéig is megmaradhatott. Megözvegyülésük esetén egymást segítettek. Olyan is előfordulhatott, hogy vénlányként és vénlegényként éltek életüket, miközben komákként összejártak egymásnak segítettek. A falu rendszerint elnézte az ilyen kapcsolatokat, ha azok nyíltan történtek és másoknak azzal kárt nem okoztak.

Megjegyzendő, hogy komasági vagy mátkasági fogadalmakra hasonlóan alkalmas volt még: Húsvétvasárnap, Húsvéthétfő, május 1. és Pünkösöd napja. De a gyermekszületés is. Gyakran, a férj és feleség komái szintén házaspárok voltak. Ilyenkor az is szabály volt, hogyha a férjnek néhány napig távol kellett lennie a háztól, akkor feleségére a komája vigyázott. Valamint, segített neki az otthoni férfi-munkát elvégezni. Mint ahogy, ha az asszonynak kellett utaznia valamely távoli rokonához vagy lebetegedett, akkor ez idő alatt a komaasszonya helyettesítette őt, elvégezve a női munkákat. Ilyenkor az is előfordult, hogy mindkét pár gyermekei is szinte együtt nevelkedtek, mintha testvérek lennének. Vagyis, a komaság egykor sokkal több és erősebb kapocs volt, mint egy keresztszülőség vagy rokoni kapcsolat. Erre utalhat az is, hogy a szigorú közvélemény, a komák közötti szexuális kapcsolatokat sokkal elnézőbben kezelte, mint a rokonok vagy ismerősök közöttieket.

Fehérhétfő	Más néven: KOMÁZÓ HÉTFŐ
Naptár szerint:	Húsvét utáni 2. hétfő
Jellege:	Dolgos nap.

E napon a férfi-komák összejöttek, hogy áldomással pecsételjék meg a komaságukat. Többnyire a kocsmában, vagy a legtekintélyesebb komájuk pincéjében, kocsiszínjében. Ilyenkor

nemcsak az előző nap megkötött komaságokat „szentesítették” hanem a régebben kötötteket is „újra megerősítették”. Arra is volt példa, hogy a komák együtt járták a falut, és mindegyikük házába betértek egy pohár italra, egyúttal megismertetve családjukat az újdonsült komával. Hasonlóan történt ez a leány-mátkák és asszony-komák esetében is. Annyi eltéréssel, hogy a találkozásra többnyire a fonóban került sor, ahová e napon a legények és férfi-emberek nem léphettek be. Akinek csak néhány komája vagy mátkája volt, akár a saját lakában is fogadhatta őket. Lányoknál szokásban volt, hogy végigjárták mindegyikük lakát, hogy egymás szüleit köszöntsék, az ott élőket megismerhessék (főleg, ha a mátkának fiú-testvérei is voltak).

Bújóvasárnapok	Más néven: ZÖLDJÁRÓ VASÁRNAPOK
Naptár szerint:	Húsvét utáni 2-6. vasárnapok
Jellege:	Szabadban játszós, szokásos vasárnapok.
Sokadalma:	Néhol vásárok (dátumtól és jeles naptól függően).

Felnőttek számára egy szokásos vasárnap. Azzal a kiegészítéssel, hogy egykor és e napokon igen gyakori volt az egy faluban élő rokonok és komák (mátkák) összejárása, közös evészetelivászata. Gyermekeknél ilyenkor kedvelt szórakozás a szabadban (többnyire a falu szélén), a többfelé hidas- és bújós játék. A legények és leányok is délutánonként kivonultak a zöldbe. Náluk ez az incselkedés és udvarlás időszaka, a kibeszélő párosítás és párválasztás alkalma.

PÜNKÖSDI ÜNNEPKÖR

Május 10. és június 13. között mozgó ünnep a Pünkösöd, egy viszonylag rövid (11 napos) ünnepidejű körrel. Sajátos, és kezdő-dátumában igencsak ugráló ünnepkör. Több mozzanata a május 1-i ünnephez hasonlít, annak is a régi és tavaszünnep-szerű hagyományára. Némely mozzanata pedig Húsvétra emlékeztethet. Mások olyan pogány szokásokat idéznek, amelyek egykor a Kárpát-medencében ismertek voltak, de idővel elhalványultak. Úgy tűnhet, mintha a mozgó Pünkösöd, több ősi ünnep rész-hagyományát fogná össze egy keresztény csokorba.

Pünkösöd	Más néven: ÖTVENED-NAP	TAVASZUTÓ ÜNNEPE
Naptár szerint:	Húsvét utáni 7. vasárnap.	
Jellege:	Dologtöltő, közösségi ünnep.	
Sokadalma:	Néhol búcsú, sokfelé nagyvásár, bálók és vonulások	

Sokfelé már kora hajnalban zöld ágakat vagy virágokat tűztek a ház kapujára, vagy a lányos házak ablakába¹³. Szokás volt virágokat (bodzát, pünkösdi rózsát, jázmint) is tűzdelni a tetőre, hogy nehogy villám csapjon a házba. Néhol a lányos házakra tettek ki zöld ágakat.

Többfelé közösségi májusfát állítottak. Rendszerint egy hatalmasat, szalagokkal díszítve, és a falu jeles pontján (többnyire a főterén). A legények pedig azon versenghettek, hogy ki tud leg hamarabb a tetejéig felmászni és onnan a díszkoszorút (vagy boros kulacsot) leemelni és lehozni. A győztes legény egy hétig a helyi kocsmákban annyit ihatott, amennyi belé fért. Este pedig a májusfa körül táncoltak, majd kidöntötték. Tüze fényénél vigadtak, tüzen is átugrottak.

¹³ Ez a szokás a május 1-i hajnali hagyományra emlékeztet.

Egykor elterjedt és jelentős eseménynek számított a pünkösdi király-választás. Amelynek fontos eseménye volt a versengés: az erőpróbák, bikahajszó és a lovasverseny. A győztes legény egy évig a legények vezetőjének számított, tisztelet övezte, hivatalos volt minden lakodalomba, legénybíróként ítélkezett, a legények engedelmeskedni tartoztak neki.

Hasonló esemény volt, a királynő-választás. Amikor, a leányok maguk közül kiválasztották a legszebbet, akit díszesen felöltöztettek, majd körbehordozták a faluban. Ez történhetett leánycsapat körében, tömeggel kísérvé, feldíszített szekéren, magában vagy a pünkösdi királlyal együtt, „udvartartással” vagy anélkül, netán maskarákkal kísérvé.

Arra is volt példa, hogy a pünkösdi királyt és királynét¹⁴ együtt körbehordozták, akik a tavaszt és a nyarat jelképezték. Néhol őket egy menyasszony-vőlegény öltözetű páros pótolta, a kíséretüket pedig lakodalmassá menethez öltözött legények és leányok adták.

Kárpát-medence nyugati karéján többfelé szokásban volt a zöld- vagy bodza-király járása. Amikor egykor zöld lombruhát öltött legény vagy férfi alakoskodott, mintha ő lett volna az erdők királya vagy „vadembere”. Ismert volt olyan változat is, ahol a zöld-király egy villával (tündérral) együtt jelent meg¹⁵, vagy egy felvirágozott mező-királynéval.

Néhol a nyugati végeken basa-járás emelte a hangulatot. Amikor, egy kövér legényt szalmával kitömött ruhába bújtattak, és török basává maszkíroztak. A többi legény házról házra kísérte, ahol az udvaron rigmusok kajabálása mellett pálcával püfölték, ugráltatták. Az ezért kapott adományokat aztán este közösen elfogyasztották.

Hasonló szokás volt a rab-járás. Amikor a legények rongyos ruhába, és egymáshoz béklyózott lábakkal rab-sorban vonultak a lányos házakhoz. Ahol ételért és italért könyörögtek, segítséget kérve szabadulásukért. A kapott adományokat alázattal megköszönték, este abból vigadoztak.

Leginkább elterjedt szokásnak, talán a faluvonulás tekinthető. Amikor a leányok, vagy a leányok és legények együtt, zöld ágakkal és virágokkal végigvonultak a falun. Többnyire úgy, hogy párosan vonultak, közben kaput formálva a kezükben tartott ágakkal, virágokkal. Amilyen át a többiek, és a hozzájuk csatlakozó nézelődők is átbújhattak, miközben a lányok és legények pünkösdi dalokat énekeltek.

Sajnos, ezek a legény-leány ismerkedési-udvarlási szertartások idővel elkoptak. Mára már csak a gyermekek által előadott torzójuk él úgy-ahogy. Így lett az idők során, az egykor oly’ fontos legény-leány párválasztási és termékenység-varázslási rítusokból: óvodások vagy kisiskolások által előadott gyermek-színjáték.

Sokfelé ez volt a pünkösdi bál első napja. Ahol kiemelt tisztelet övezte a pünkösdi királyt és királynét, valamint a napközben felvonuló legényeket és leányokat. Több településen, e napon búcsújárás, vásáros búcsú vagy a dátumtól függően tavasz-végi vagy nyár-eleji vásár is emelte a hangulatot, fokozta a vígasságot.

¹⁴ Ez a szokás hasonló az ószláv Jarilo (Jarovit) tavaszi napisten és Lelja (Vesna) szerelem (tavasz)-istennő körbehordozásához. Hasonlítható az ókori római Apolló mezők-nyájak istene és Diana erdők-vadak istennője találkozásához is.

¹⁵ Ez a szokás hasonló a kelták egykori Tölgykirály és Istennő május eleji „Beltane” nászünnepehez.

Pünkösdhétfő	Más néven: PÜNKÖSD MÁSODJA
Naptár szerint:	Pünkösöd utáni hétfő.
Jellege:	Régen ünnep, majd csak fél-ünnep.

Többfelé ekkor voltak a bikahajszák, és az ügyességi versenyek. Valamint, maskarák, mímelők és cirkuszosok, csepűragók és bábosok, zenész cigányok és vándorszínészek megmutatkozásai. Kirakodó vásárok ideje, többnyire állathajtó-versenyekkel és lacikonyhákkal, borkimérésekkel. Napközben: a pünkösdi királyné és udvartartásának körbehordozása. Több településen: az előző napi búcsú folytatása, hajnali napköszöntővel. Sokfelé ekkor tartották a suhancok legényválasztó megmérettetését és mérkőzéseit. Olyasféle próbákban, mint: rúdmászás, tekézés, célba dobás vagy lövés, verekedés, favágás vagy zsákolás, lovaglás vagy állat-terelés, esetleg befogás). Ez volt a pünkösdi bál második napja (gyakran az utolsó is). Néhol, e napon volt szokásban a komatál-küldés. Ennek részletei a Fehérvasárnapnál leírtakból megismerhetők.

Pünkösdkedd	Más néven: PÜNKÖSD HARMADJA
Naptár szerint:	Pünkösöd utáni kedd.
Jellege:	Régen ünnep, majd fél-ünnep.

A pünkösdi lovasversenyek és bikahajszák, ideje. Néhol, a pünkösdi bál utolsó napja. Néhány településen még vásár. Egyes vidékeken ekkor került sor a pünkösdi királyságot eldöntő lovas-versenyre vagy bika (birka) befogásra. Napnyugta után pedig az előző napi versengések során bizonyító suhancok legénnyé avatására, amely már az új pünkösdi király feladata volt. Ezután pedig áldomások, majd az éppen beavatott új legények bemutatása a pünkösdi bálon.

Kispünkösöd	Más néven: SZENTHÁROMVASÁRNAP	KOMAPÜNKÖSD
Naptár szerint:	Pünkösöd utáni 1. vasárnap.	
Jellege:	Közösségi, vendégváró nap. Ortodox hívőknél e nap neve: Mindenszentek vasárnapja.	

Többfelé ekkor erősítették meg a pünkösdi koma-elfogadásokat, vagy ilyenkor vitték vissza a komatálakat. Máshol, a régi és új komák e napon összejöttek, hogy jobban megismerjék egymást, megbeszéljék a nyári munkák kalákaikat. Valamint, hogy szükség esetén miként segítsenek komáiknak, egymás családjának. Természetesen fogadalmakkal és áldomásokkal.

Úrnapja	Más néven: HÁLANAP
Naptár szerint:	Kispünkösöd utáni csütörtök.
Jellege:	Dologtító, közösségi, bajelhárító nap.

Többfelé szokásban volt, hogy e napon virágkoszorúkat és füzéreket fontak, azokkal a házak kapuit feldíszítették. Ezeknek baj-elhárító és csalásoktól megvédő erőt tulajdonítottak. Virágos körmeneteket és határjárásokat is tartottak, mivel úgy hírlett, hogy ez megvédi a falut a fertőző betegségektől és a jégesőtől. Egyes vidékeken úgy regélték, hogy e napon az Ég Ura letekint a földre és megsegíti az arra érdemeseket. Az e napon díszítésre használt virágokat és növényeket gyógyítónak és rontás-elhárítónak vélték. Ezekből, többnyire meg is őriztek néhány csokrot a későbbi veszélyes napokra, az ártó erők és gonosz lelkek távoltartására.

ÁDVENTI ÜNNEPKÖR

Egykori nevén Kisböjt ideje. Ez az időszak, a Karácsony előtti 4. vasárnap kezdődik és Karácsony előestéjekor (dec. 24-én végződik). Megjegyzendő, hogy az egyházi hét, az nem hétfővel, hanem vasárnapkal kezdődik. Így, az az Adventi időszak kezdete (első vasárnapja) november 27. és december 3 közé eshet. Az utolsó hét hossza lehet egy nap (ha a 4. vasárnap éppen dec. 24-re esne), de akár 1 teljes hét is (ha a 4. vasárnap december 18-ára esik). Ezen ünnepek alatt volt szokás böjtöt tartani (ez volt a kis- vagy karácsonyi böjt ideje). Bár, ez sem volt végig böjtös időszak, mert éppen az adventi vasárnapok mentesültek a böjti korlátok alól.¹⁶ Viszont, ennek kezdetétől Nagyfarsang kezdetéig nem volt szokás a házasodás, se a lakodalom. Vagyis, az advent időszaki vasárnapok és a Nagyböjt idejének vasárnapok sokban hasonlatosak.

<i>Első vasárnap</i>	Más néven: KISBÖJT ELŐ VASÁRNAP ADVENT-KÖSZÖNTŐ
Naptár szerint:	Karácsony napja előtti 4. vasárnap.
Jellege:	Böjt alól felmentett, többnyire zárt vasárnap

Alap-elvárás volt, az állandó dátumú kalendáriumban e napra előírt elvárások és munkálatok teljesítése. Ha nem közösségi ünnepre esett, akkor a vendégjárás és látogatás is szünetelt. Úgy tartották, hogy e nap rontást hozhat. Ezért, az ajtókat és ablakokat hajnaltól délelőttig zárva tartották, nehogy a templomi harangozás ideje alatt gonosz lelkek vagy boszorkányok a házba, ólakba behúzódjának. Napnyugtával bezárkóztak, gyertyát gyújtottak vagy a kemence fényénél ténykedtek, és különböző praktikákkal (seprű-támasztás, só- vagy mákhintés, fajtó felé fordított tükör stb.) védekeztek a külső ártó erők ellen. Különösen fontos volt a védelem, ha e nap éppen András napjára esett, amely szintén háritást igényelt.

<i>Másod vasárnap</i>	Más néven: KISBÖJT MÁSDOD VASÁRNAP
Naptár szerint:	Karácsony napja előtti 3. vasárnap.
Jellege:	Böjt alól felmentett, többnyire zárt vasárnap

Az állandó dátumú kalendárium által, az e napra előírt elvárások és munkálatok teljesítése most is magától értetődő. Ez a nap is rontás-veszélyes. Ezért, az első vasárnapra meghatározott háritásokat ekkor is szem előtt tartották, nehogy az ártó erők kívülről bejöhessenek. Különösen fontos volt a védelem, ha e nap Miklós napjával egybeesett, amely szintén háritást igényelt.

<i>Harmad vasárnap</i>	Más néven: KISBÖJT HARMAD VASÁRNAP
Naptár szerint:	Karácsony napja előtti 2. vasárnap.
Jellege:	Böjt alól felmentett, többnyire zárt vasárnap

Az állandó dátumú kalendáriumban az e napon szokásos napi és idénymunkák elvégzése értelemszerű. Szintén rontás-veszélyes nap. Ezért, mint az előző két vasárnapnál, most is ügyeletek az ártó erők elhárítására. Különösen fontos volt a védelem, ha e nap éppen Luca napjára esett, amely „önmagában is veszélyt rejtett”, így fokozott óvatosságot igényelt.

¹⁶ Mint ahogy a Nagyböjtnél is, a görög katolikusok és az ortodoxok a szombati napokon sem böjtöltek. Valamint, a görög katolikusoknál az adventi időszak nem 4, hanem 6 hetes volt, vagyis Márton-napja utáni első vasárnapon kezdődött. Az ortodoxoknál pedig a 6 hetes advent nov. 25. utáni vasárnap kezdődött és Vízkereszt napjáig (jan. 6.-ig) tartott.

Negyed vasárnap Más néven: KOSBÖJT NEGYED VASÁRNAP

Naptár szerint: Karácsony napja előtti 1. vasárnap.

Jellege: Böjt alól felmentett, többnyire zárt vasárnap

Az állandó dátumú kalendárium által, az e napra előírt elvárások és munkálatok teljesítése szinte magától értetődő. Figyelemmel arra, hogy ez a nap is rontás-veszélyes, most is az előző vasárnapra meghatározott háritások voltak érvényben. Így akadályozva, hogy a kerítésen belülrre bejuthassanak a külső ártó erők. Különösen fontos volt a védelem, ha e nap Tamás napjával vagy Karácsony előestéjével egybeesett, ami különösen erős háritást igényelt.

ÉVKÖZI MOZGÓ JELES NAPOK

Ide sorolhatók azok az egyedi jeles napok, amelyek nem az év pontosan meghatározott napjához tartoztak. Hanem, valamely időszak adott heti napjához. És, amelyek nem illeszkedtek egyetlen ünnepi vagy időszaki körbe sem. Vagyis, egyedi jeles napoknak tekinthetők, amelyek a hasonló napokból kiemelkedve, többlet jelentőséggel bírtak a helyi közösség számára.

Regrutavasárnap Más néven: KATONABÁL

Naptár szerint: A bevonulás hétfője előtti vasárnap.

Jellege: Zárt közösségi, vígalmi-búcsúztató nap.

E bálon csak a besorozott legények, azok katonának alkalmas barátai, valamint a besorozottak szeretői, esetleg még néhány meghívott vendég vehetett részt. Többnyire a bevonuló legény házában (ha több bevonuló volt, akkor a falu táncos helyén) jöttek össze. A baka-búcsúztatás zártkörű volt, szülők és nagyszülők nélkül, mert az utolsó legényeste történései „nem szülői szemnek valók”. Előfordult, hogy a bevonuló legényt (legényeket), hajnalban a bálból kísérték a vasút-állomásra, énekelve-muzsikálva, csapatostul táncolva.

Kishúsvét Más néven: HALOTTAK HÚSVÉTJA

Naptár szerint: Húsvét utáni 2. hétfő.

Jellege: Dolgos, szakrális nap.

Egyes vidékeken, e napon nem komáztak, nem mátkáztak. Hanem halott hozzátartozóik sírját felkeresték. Ahová kosárban ételt és italt vittek. Amiket aztán, terített abroszon táltak. Volt, ahol a látogatók a sírnál falatoztak, az ételből pedig némi kóstolót a síron is hagytak (a halottnak ajánlva). Máshol, csak a sírra helyezték a kosarat (hogy a halott az illatával jóllakhasson). Majd amikor a temetőből elindultak, az élelmet hazavitték és azt otthon elfogyasztották. De olyan változat is ismert, amikor a hozott ételt a kapunál álldógáló koldusok között szétosztották.

Marasztaló vasárnap Más néven: PÁSZTORVASÁRNAP

Naptár szerint: György nap (ápr. 25.) előtti vasárnap.

Jellege: Vendéglátó, szerződő nap.

E napon a gazda (vagy szóvivője), illetve a helyi legeltetési közösség vezetője tárgyalt, egyezkedett a pásztor-év számadójával (bacsójával). Akit marasztaltak akkor, ha meg voltak elégedve munkájával és ő maga is maradni akart. Ekkor, a számadó hozzákezdhetett a kihajtás és nyári legeltetés megszervezéséhez, a felfogadandó bojtárok kiválasztásához. Ha „nem marasztalták”, akkor megbeszélték a végleges elszámolás, a reá bízott nyáj és felszerelés átadásának módját. E megállapodásokat áldomással, tanúk előtt megerősítették.

Sétavasárnap	Más néven: LEGÉNY- vagy LEÁNYSÉTA
Naptár szerint:	Május 1. utáni 1. vasárnap.
Jellege:	Legényeknek és leányoknak dologtíltó, bandázó nap.

Egyes vidékeken, késő délelőtt a legények és leányok bandákba gyülekeztek. Majd bandánként járva a települést úgy kanyarították sétáikat, hogy a leány- és legénybandák összetalálkozzanak. Délután pedig batyus majálist tartva elvonultak a falutól távolabbi részre, ahol táncoltak, eszegettek-iszogattak. Néhol, ha közel volt Pünkösöd, ekkor választották meg a bandák a saját pünkösdi királyaikat és királynőiket. Máshol az volt szokásban, hogy a leány- és legény-bandák külön helyre vonulva mulatoztak. Miközben igyekeztek egymás mulatságait meglesni. De ezt úgyesen kellett tenniük, mert az elfogott „kémekeket” igencsak megszégyenítették.

Boldogvasárnap	Más néven: MÁJUSI BOLDOGASSZONY
Naptár szerint:	Május 3. vasárnapja (XX. század elejére már elfelejtődött).
Jellege:	Pásztoroknak, csordásoknak dologtíltó, fél-ünnep

Egykor, e napon áldoztak kenyeret, sót, tojást, bort és májusi virágot Boldogasszonynak (Földanyának). Egyfajta májusi hálaadó ünnep volt, egyúttal kérve Boldogasszony segítségét a jó szénaéréshez és a bő gabona-aratáshoz.

Kalákavasárnap	Más néven: RENDEZŐ VASÁRNAP
Naptár szerint:	Május 21. utáni 1. vasárnap.
Jellege:	közösségi, dologintéző nap.

Némely vidéken, e napon szervezték a kalákákat, széna-kaszáláshoz és gyűjtéshez. Ekkor álltak össze a vályogvetők és a paticsverők is. Tárgyalták-egyeztették a kemencék és gazdasági épületek felújítását, nyári és arató-lakok használatba vételét. Már ekkor megkezdődhetett az aratómunkások toborzása, munkafeltételek, elszállásolásuk és járandóságaik megbeszélése.

Boldogasszony vasárnapja	Más néven: BOLDOGASSZONY NEVENAPJA
Naptár szerint:	Szeptember 8.-át követő vasárnap
Jellege:	Asszonyoknak dologtíltó nap.

Csallóköz és Szigetköz vidékén úgy tartották: ha e napon szép az idő, akkor a vénasszonyok nyara (őszelő hava) is hosszú és derűs lesz. Néhol úgy vélték, ha e napon a kenyérlisztnek szánt búzát kiszellőztetik, akkor nem dohosodik, nem esik belé a „zsizsik”. Egyes vidéken az a legenda járta, hogy Boldogasszony kegyesen tekint az e napi áldozatokra, azt megjutalmazza.

Szólító vasárnap	Más néven: SZÁMADÓ VASÁRNAP
Naptár szerint:	Mihály (szept. 29.), Demeter (okt. 26.), András (nov. 29.) nap előtti, pontosabban, az állat-behatások és a pásztor-év letelte előtti vasárnap.
Jellege:	Vendéglátó, szerződő nap.

E napon, a gazda vagy szóvivője, megkérdezte a számadót (bacsót), hogy akar-e a következő pásztor-évre maradni. Ha igen, akkor megállapodtak a következő évi munkákban és a járandóságban, valamint a számadó hozzákezdhetett a következő pásztor-évre felfogadandó bojtárok kiválasztásához. Ha távozni akart, akkor megbeszélték a behajtás, végleges elszámolás és elbocsájtás módját. E megállapodásokat tanúk előtt, áldomással is megerősítették.

Temetős vasárnap	Más néven: HALOTTAK VASÁRNAPJA
Naptár szerint:	Halottak napja (nov. 2.) utáni 1. vasárnap
Jellege:	Szokásos vasárnap, temetői bejárásokkal.

Akiknek nem volt lehetőségük Halottak napján leróni kegyeletüket rokonaik sírjánál, az e napon is megtehetette. Leginkább azok éltek e lehetőséggel, akik távol éltek, és csak vasárnap volt lehetőségük hosszabb utazásra. Ilyenkor, felkereshették a temetőket, rendbe hozhatták halottaik sírját. Azon gyertyát gyújtottak, virággal ékesítették, néha még áldozati ételt vagy italt is hagytak a síron. Egyes vidékeken a rokonság a sírnál megterített és ott fogyasztotta el ebédjét, közben némi ételt is rakva a sírra (hogy a halott is jóllakjék). Máshol, az „volt a szokásban”, hogy kis pogácsákat és béleseket vittek magukkal. És, azokból nemcsak a sírokon hagytak, de a temető kapujában várakozó koldusoknak is osztogattak belőle. Szokásaiban ez a vasárnap: a „halottak húsvétjának” egyfajta őszvégi tükörnapja lehetett.

KÁNTORBÖJTÖK

Kántorböjtöt - a római katolikusok¹⁷ - évente négy alkalommal tartottak 3 napos böjtöt (egyház által kötelezően előírva). Középkorban, ezalatt eleinte egyáltalán nem ettek semmit. Később, csak kenyeret és vizet, napjában csak egyszer, azt is csak délután. Az újkorban, napi egyszeri étkezés mellett, már csak a szárazföldi állati eredetű táplálékok voltak tiltottak. Protestánsokra a böjt nem vonatkozott, görög katolikusok és ortodoxok saját szabály szerint böjtöltek.

Első kántorböjt	Más néven: CSONKAHÉT UTÁNI KÁNTORBÖJT
Naptár szerint:	Vajhagyó vasárnap utáni szerda, péntek és szombat.
Jellege:	Dolgos és szigorú böjtös napok.
Előírás:	A kántorböjt 3 napjára szigorú böjt volt előírva.

E kántorböjt lehetséges dátumai febr. 11. és márc. 20. között mozoghattak (a Húsvét napjától függően). A szigorú böjti előírások némileg enyhülhettek, ha a kántorböjt valamely napjára böjt-enyhítő „piros-betűs” jeles nap esett. Például: Bálint (febr. 14.), Péter (febr. 22.), Mátyás (febr. 24.), Gergely (márc. 12.) napjára. De ezek is csak régebben, mert idővel mindegyiket törölték a piros betűs napok közül.

¹⁷ A görög katolikusok és az ortodoxok böjtje bonyolultabb, napok fajtájától függő, más időszakokat fogott át, esetenként még egyházanként is eltéréseket mutathatott. De arra is akadt példa, hogy a helyi kisebb vallási közösség: részben alkalmazkodott a helyi vallási többség szokásaihoz, naptárához is.

Második kántorböjt Más néven: PÜNKÖSDUTÁNI KÁNTORBÖJT

Naptár szerint:	Kispünkösd utáni hét szerdája, péntekje és szombatja.
Jellege:	Dolgos és szigorú böjtös napok.
Előírás:	A kántorböjt 3 napjára szigorú böjt volt előírva.

E kántorböjt lehetséges dátumai máj. 20. és jún. 26. között mozoghattak (a Húsvét napjától függően). Ugyanakkor, a szigorú böjti előírások némileg enyhülhettek, ha a kántorböjt valamelyik napjára böjt-enyhítő „piros-betűs” jeles nap esett. Például: Medárd (jún. 8.), Vid (jún. 15.), Iván (jún. 24.) napjára. De ezek sem volt kőbe vésve, mert idővel mindegyiket törölték a piros betűs napok közül.

Harmadik kántorböjt Más néven: KERESZT UTÁNI KÁNTORBÖJT

Naptár szerint:	Szeptember 14.-e utáni hét szerdája, péntekje és szombatja.
Jellege:	Dolgos és szigorú böjtös napok.
Előírás:	A kántorböjt 3 napjára szigorú böjt volt előírva.

E kántorböjt lehetséges dátumai szeptember 18. és szeptember 27. közé eshettek. Ez idő alatt csak a „piros betűs” Máté (szept. 21.) napja okozhatott „böjti zavart”. De ez a nap is csak addig, amíg fekete betűssé nem vált. Gyümölcsadó Boldogasszony (szept. 24.) napja soha nem volt problémás, mert azon a napon csak gyümölcs- és kása-ételek voltak szokásban; ami nem volt tiltott az újkori böjti napon. Persze csak akkor, ha e napon is csak egyszer étkeztek.

Negyedik kántorböjt Más néven: LUCAVÉGI KÁNTORBÖJT

Naptár szerint:	Luca napja utáni hét szerdája, péntekje és szombatja.
Jellege:	Dolgos és szigorú böjtös napok.
Előírás:	A kántorböjt 3 napjára szigorú böjt volt előírva.

E kántorböjt lehetséges dátumai dec. 17. és dec. 24. között mozoghattak. Ezen időszakban nem volt böjtakasztó „piros betűs ünnep”. De Disznóölő Tamás (dec. 21.) napján - a karácsony előtti disznóvágáson - nem valószínű, hogy a „kisböjt-időben kiéhezett többség” tartani tudta a hús- és zsírintes, napi egyszeri étkezéssel, bor-pálinka nélküli szigorú böjtöt. Elviekben (a naptár-számítás szerint) előfordulhatott volna, hogy december 25. és 26. is beleeshessen a kántorböjtre meghatározott időszakba, de azt már felülírta a karácsonytól kezdődő böjtmentesség.

ÉVSZAKVÁLTÓK BEJEGYZÉSE

A XVI-XVII. századi régi magyar kalendáriumok egy része, piros betűs ünnepként jelzi a tavaszi és őszi napj-egyenlőség, valamint a téli és nyári napforduló dátumait. Ami bizonyára igen fontos bejegyzés lehetett a köznép számára. És, nagyobb jelentőséggel bírhatott, mint az aznapi védőszent neve (ami gyakran e beírásoknál kimaradtak a kalendáriumból). E bejegyzések az évszak-váltásra is utaltak, mivel a következő napra (dátumra) tett bejegyzés megnevezte a beköszönő évszak kezdetét. Néha piros betűkkel, a védőszent neve nélkül. Lehet, hogy emlékeztető volt a régi hagyományokra? Vagy csak kalendárium-szerkesztési zavar?

Nap-éj egyenlőségek

Tavaszi nap-éj egyenlőség: márc. 19-21. közötti sávban. Közel Gyümölcsoltó Boldogasszony napjához (már. 25.). Amely, egykor őszi Tavasz-ünnep lehetett. Helyi hit-hagyomány szerint: Boldogasszony, Földanya, Majka Zemlja, Zsiva, Uroda, Vesna, Mokos vagy Ostara napja.

Őszi nap-éj egyenlőség: szept. 22-23. közötti sávban. Közel Gyümölcsadó Boldogasszony napjához (már. 24.). Amely, egykor hálaadási Ősz-ünnep lehetett. Helyi hit-hagyomány szerint: Boldogasszony, Földanya, Majka Zemlja, Uroda, Oszenyina, Mokos vagy Mabon napja.

Napfordulók

Nyári napforduló: jún. 20-22. közötti sávban. Közel Szentiván (nyárközép, jún. 24.) ünnepéhez. Amely, egykor őszi termékenységi Nyár-ünnep lehetett. Helyi hit-hagyomány szerint: Életadó nap, Magasságos Nap, Virágos János, Jarovit, Zeleni Juraj vagy Magyar-király napja.

Téli napforduló: dec. 21-22. közötti sávban. Közel Karácsony (sötét vég) napjához (dec. 25.). Amely, egykor őszi év-váltó, Tél-ünnep lehetett. Helyi hit-hagyomány szerint: Újjászülető Nap, Karachun, Koliada, Janus, Szarvas-isten, vagy Tölgy-király napja.

VÁLTOZÓ DÁTUMÚ JELES NAPOK ELOSZLÁSA

Tanulságos lehet a változó dátumú jeles napok éves eloszlásának megtekintése. Naptári elhelyezkedésük arra utal, hogy az év első harmadában - „az ugrálásaik” - időnként zavart okozhattak. Például, előfordult, hogy a Húsvéti ünnepnapok rátorlódtak Gyümölcsoltó Boldogasszony napjára. Így azt - az önálló megünneplhetősége érdekében - egy héttel későbbre kellett helyezni, ezáltal eltaszítva a saját napjától. Az is előfordulhatott, hogy a György-nap környékén alakultak ki ünnepnapok torlódásai, amelyek az állatkihajtást hátráltathatták. A tisztább-látás érdekében érdemes itt is példaként egy „fiktív esztendő” naptárán ábrázolni e változó dátumú ünnepeket. Olyanon, amely Karácsonya vasárnapra esik, és egyúttal szökőév is. Mint amilyen volt az 1624-es év is, amikortól a Kárpát-medencei katolikusok és protestánsok már egyaránt áttértek a Gergely naptár használatára.

2. táblázat: Korabeli munkaszüneti napok és csíziós napok.

2 heti ciklus	Újév V	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V
1.	12. 25.	12. 26.	12. 27.	12. 28.	12. 29.	12. 30.	12. 31.	1. 1.	1. 2.	1. 3.	1. 4.	1. 5.	1. 6.	1. 7.	1. 8.
2.		1. 9.	1. 10.	1. 11.	1. 12.	1. 13.	1. 14.	1. 15.	1. 16.	1. 17.	1. 18.	1. 19.	1. 20.	1. 21.	1. 22.
3.		1. 23.	1. 24.	1. 25.	1. 26.	1. 27.	1. 28.	1. 29.	1. 30.	1. 31.	2. 1.	2. 2.	2. 3.	2. 4.	2. 5.
4.		2. 6.	2. 7.	2. 8.	2. 9.	2. 10.	2. 11.	2. 12.	2. 13.	2. 14.	2. 15.	2. 16.	2. 17.	2. 18.	2. 19.
5.		2. 20.	2. 21.	2. 22.	2. 23.	szökő	2. 24.	2. 25.	2. 26.	2. 27.	2. 28.	3. 1.	3. 2.	3. 3.	3. 4.
6.		3. 5.	3. 6.	3. 7.	3. 8.	3. 9.	3. 10.	3. 11.	3. 12.	3. 13.	3. 14.	3. 15.	3. 16.	3. 17.	3. 18.
7.		3. 19.	3. 20.	3. 21.	3. 22.	3. 23.	3. 24.	3. 25.	3. 26.	3. 27.	3. 28.	3. 29.	3. 30.	3. 31.	4. 1.
8.		4. 2.	4. 3.	4. 4.	4. 5.	4. 6.	4. 7.	4. 8.	4. 9.	4. 10.	4. 11.	4. 12.	4. 13.	4. 14.	4. 15.
9.		4. 16.	4. 17.	4. 18.	4. 19.	4. 20.	4. 21.	4. 22.	4. 23.	4. 24.	4. 25.	4. 26.	4. 27.	4. 28.	4. 29.
10.		4. 30.	5. 1.	5. 2.	5. 3.	5. 4.	5. 5.	5. 6.	5. 7.	5. 8.	5. 9.	5. 10.	5. 11.	5. 12.	5. 13.

11.	5. 14.	5. 15.	5. 16.	5. 17.	5. 18.	5. 19.	5. 20.	5. 21.	5. 22.	5. 23.	5. 24.	5. 25.	5. 26.	5. 27.
12.	5. 28.	5. 29.	5. 30.	5. 31.	6. 1.	6. 2.	6. 3.	6. 4.	6. 5.	6. 6.	6. 7.	6. 8.	6. 9.	6. 10.
13.	6. 11.	6. 12.	6. 13.	6. 14.	6. 15.	6. 16.	6. 17.	6. 18.	6. 19.	6. 20.	6. 21.	6. 22.	6. 23.	6. 24.
14.	6. 25.	6. 26.	6. 27.	6. 28.	6. 29.	6. 30.	7. 1.	7. 2.	7. 3.	7. 4.	7. 5.	7. 6.	7. 7.	7. 8.
15.	7. 9.	7. 10.	7. 11.	7. 12.	7. 13.	7. 14.	7. 15.	7. 16.	7. 17.	7. 18.	7. 19.	7. 20.	7. 21.	7. 22.
16.	7. 23.	7. 24.	7. 25.	7. 26.	7. 27.	7. 28.	7. 29.	7. 30.	7. 31.	8. 1.	8. 2.	8. 3.	8. 4.	8. 5.
17.	8. 6.	8. 7.	8. 8.	8. 9.	8. 10.	8. 11.	8. 12.	8. 13.	8. 14.	8. 15.	8. 16.	8. 17.	8. 18.	8. 19.
18.	8. 20.	8. 21.	8. 22.	8. 23.	8. 24.	8. 25.	8. 26.	8. 27.	8. 28.	8. 29.	8. 30.	8. 31.	9. 1.	9. 2.
19.	9. 3.	9. 4.	9. 5.	9. 6.	9. 7.	9. 8.	9. 9.	9. 10.	9. 11.	9. 12.	9. 13.	9. 14.	9. 15.	9. 16.
20.	9. 17.	9. 18.	9. 19.	9. 20.	9. 21.	9. 22.	9. 23.	9. 24.	9. 25.	9. 26.	9. 27.	9. 28.	9. 29.	9. 30.
21.	10. 1.	10. 2.	10. 3.	10. 4.	10. 5.	10. 6.	10. 7.	10. 8.	10. 9.	10. 10.	10. 11.	10. 12.	10. 13.	10. 14.
22.	10. 15.	10. 16.	10. 17.	10. 18.	10. 19.	10. 20.	10. 21.	10. 22.	10. 23.	10. 24.	10. 25.	10. 26.	10. 27.	10. 28.
23.	10. 29.	10. 30.	10. 31.	11. 1.	11. 2.	11. 3.	11. 4.	11. 5.	11. 6.	11. 7.	11. 8.	11. 9.	11. 10.	11. 11.
24.	11. 12.	11. 13.	11. 14.	11. 15.	11. 16.	11. 17.	11. 18.	11. 19.	11. 20.	11. 21.	11. 22.	11. 23.	11. 24.	11. 25.
25.	11. 26.	11. 27.	11. 28.	11. 29.	11. 30.	12. 1.	12. 2.	12. 3.	12. 4.	12. 5.	12. 6.	12. 7.	12. 8.	12. 9.
26.	12. 10.	12. 11.	12. 12.	12. 13.	12. 14.	12. 15.	12. 16.	12. 17.	12. 18.	12. 19.	12. 20.	12. 21.	12. 22.	12. 23.
27.	12. 24.													

A táblázatból kitűnik, hogy a változó dátumú ünnepek és jeles napok száma: 66 körül lehetett. Ezek közül kb. 30 esett állandóan vasárnapra. A maradék 33 pedig (bár hétköznapra esett), ezek közül csak 7 volt *piros betűs* (munkaszüneti) ünnep, esetünkben **vastag** betűs. A többi inkább csak fél-ünnep, esetleg szigorú böjti vagy közösségi nap. De mivel a változó dátumú ünnepek egy része „mászált a kalendáriumban”, így előfordulhatott, hogy valamelyik éppen egybeesett egy állandó dátumos jeles nappal. Vagyis, hogy egy adott évben hány napot tekinthetünk jeles napnak vagy ünnepnek, csak az adott év ismeretében lehet(ett) pontosan meghatározni.

KORABELI JELES NAPOK ÉVES ELOSZLÁSA

Ha az állandó és változó dátumú jeles napok táblázatát egymásra vetítjük, egyből érzékelhetővé válik a régi-népi naptár „csízioókban bővelkedő” látszólagos szerkezete is. Íme, az ábrázolás:

3. táblázat: Korabeli munkaszüneti napok és csízioók napok.

2 heti ciklus	Újév V	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V	H	K	Sze	Cs	P	Szo	V
1.	12. 25.	12. 26.	12. 27.	12. 28.	12. 29.	12. 30.	12. 31.	1. 1.	1. 2.	1. 3.	1. 4.	1. 5.	1. 6.	1. 7.	1. 8.
2.		1. 9.	1. 10.	1. 11.	1. 12.	1. 13.	1. 14.	1. 15.	1. 16.	1. 17.	1. 18.	1. 19.	1. 20.	1. 21.	1. 22.
3.		1. 23.	1. 24.	1. 25.	1. 26.	1. 27.	1. 28.	1. 29.	1. 30.	1. 31.	2. 1.	2. 2.	2. 3.	2. 4.	2. 5.
4.		2. 6.	2. 7.	2. 8.	2. 9.	2. 10.	2. 11.	2. 12.	2. 13.	2. 14.	2. 15.	2. 16.	2. 17.	2. 18.	2. 19.
5.		2. 20.	2. 21.	2. 22.	2. 23.	szökő	2. 24.	2. 25.	2. 26.	2. 27.	2. 28.	3. 1.	3. 2.	3. 3.	3. 4.
6.		3. 5.	3. 6.	3. 7.	3. 8.	3. 9.	3. 10.	3. 11.	3. 12.	3. 13.	3. 14.	3. 15.	3. 16.	3. 17.	3. 18.
7.		3. 19.	3. 20.	3. 21.	3. 22.	3. 23.	3. 24.	3. 25.	3. 26.	3. 27.	3. 28.	3. 29.	3. 30.	3. 31.	4. 1.
8.		4. 2.	4. 3.	4. 4.	4. 5.	4. 6.	4. 7.	4. 8.	4. 9.	4. 10.	4. 11.	4. 12.	4. 13.	4. 14.	4. 15.
9.		4. 16.	4. 17.	4. 18.	4. 19.	4. 20.	4. 21.	4. 22.	4. 23.	4. 24.	4. 25.	4. 26.	4. 27.	4. 28.	4. 29.
10.		4. 30.	5. 1.	5. 2.	5. 3.	5. 4.	5. 5.	5. 6.	5. 7.	5. 8.	5. 9.	5. 10.	5. 11.	5. 12.	5. 13.

11.	5. 14.	5. 15.	5. 16.	5. 17.	5. 18.	5. 19.	5. 20.	5. 21.	5. 22.	5. 23.	5. 24.	5. 25.	5. 26.	5. 27.
12.	5. 28.	5. 29.	5. 30.	5. 31.	6. 1.	6. 2.	6. 3.	6. 4.	6. 5.	6. 6.	6. 7.	6. 8.	6. 9.	6. 10.
13.	6. 11.	6. 12.	6. 13.	6. 14.	6. 15.	6. 16.	6. 17.	6. 18.	6. 19.	6. 20.	6. 21.	6. 22.	6. 23.	6. 24.
14.	6. 25.	6. 26.	6. 27.	6. 28.	6. 29.	6. 30.	7. 1.	7. 2.	7. 3.	7. 4.	7. 5.	7. 6.	7. 7.	7. 8.
15.	7. 9.	7. 10.	7. 11.	7. 12.	7. 13.	7. 14.	7. 15.	7. 16.	7. 17.	7. 18.	7. 19.	7. 20.	7. 21.	7. 22.
16.	7. 23.	7. 24.	7. 25.	7. 26.	7. 27.	7. 28.	7. 29.	7. 30.	7. 31.	8. 1.	8. 2.	8. 3.	8. 4.	8. 5.
17.	8. 6.	8. 7.	8. 8.	8. 9.	8. 10.	8. 11.	8. 12.	8. 13.	8. 14.	8. 15.	8. 16.	8. 17.	8. 18.	8. 19.
18.	8. 20.	8. 21.	8. 22.	8. 23.	8. 24.	8. 25.	8. 26.	8. 27.	8. 28.	8. 29.	8. 30.	8. 31.	9. 1.	9. 2.
19.	9. 3.	9. 4.	9. 5.	9. 6.	9. 7.	9. 8.	9. 9.	9. 10.	9. 11.	9. 12.	9. 13.	9. 14.	9. 15.	9. 16.
20.	9. 17.	9. 18.	9. 19.	9. 20.	9. 21.	9. 22.	9. 23.	9. 24.	9. 25.	9. 26.	9. 27.	9. 28.	9. 29.	9. 30.
21.	10. 1.	10. 2.	10. 3.	10. 4.	10. 5.	10. 6.	10. 7.	10. 8.	10. 9.	10. 10.	10. 11.	10. 12.	10. 13.	10. 14.
22.	10. 15.	10. 16.	10. 17.	10. 18.	10. 19.	10. 20.	10. 21.	10. 22.	10. 23.	10. 24.	10. 25.	10. 26.	10. 27.	10. 28.
23.	10. 29.	10. 30.	10. 31.	11. 1.	11. 2.	11. 3.	11. 4.	11. 5.	11. 6.	11. 7.	11. 8.	11. 9.	11. 10.	11. 11.
24.	11. 12.	11. 13.	11. 14.	11. 15.	11. 16.	11. 17.	11. 18.	11. 19.	11. 20.	11. 21.	11. 22.	11. 23.	11. 24.	11. 25.
25.	11. 26.	11. 27.	11. 28.	11. 29.	11. 30.	12. 1.	12. 2.	12. 3.	12. 4.	12. 5.	12. 6.	12. 7.	12. 8.	12. 9.
26.	12. 10.	12. 11.	12. 12.	12. 13.	12. 14.	12. 15.	12. 16.	12. 17.	12. 18.	12. 19.	12. 20.	12. 21.	12. 22.	12. 23.
27.	12. 24.													

Az állandó dátumú (világosabb szürke alapon) ünnepek **vastag** betűkkel, a munkás jeles napok pedig *dőlt* betűkkel kiemelve. A változó dátumú ünnepek pedig **sötétebb** szürke alapon. Beleértve a jellegtelen vasárnapokat is, mivel mindegyik vallási ünnepnek számított.

A táblázatból kitűnik, hogy alig van olyan nap, amelyhez ne kötődne valamilyen regula vagy jóslás, tiltás vagy ünneplés. Ha pedig figyelembe vesszük a hét napjainak és a vándorló dátumú jeles napok mozgását, akkor kiderül: előbb-utóbb mindegyik nap sorra kerül, ünnep is lesz belőle (ha más nem, akkor vasárnap). Vagyis, a régi Kárpát-medencei népesség élete közel sem volt egyhangú és unalmas. Hiszen, úgy számítható, hogy évente közel 129 piros betűs ünnepnap és közel 131 munkás jeles nap lehetett egy XVII. századi népi naptárban. Ez azt is jelenti, hogy az év napjainak legalább 70%-a „jeleskedett valamiben”. És azt is érzékelteti, hogy az év majd minden 3. napja: munka alól felmentő ünnepnek minősült (a vasárnapokat is beszámítva). Ezek után érthető, hogy a XVIII. században miért vált szükségessé - a termelés biztosítása és a lakosság élelmiszer-ellátása érdekében - a munkaszüneti ünnepek számának megkurtítása.

BEFEJEZÉS

Bizonyára volt még több olyan állandó és mozgó dátumú jeles nap, amely e gyűjteményből kimaradhatott. Sőt az is szinte biztos, hogy közülük több, már el is felejtődhetett. Mentségre legyen mondva, hogy már ennyi összeszedetezése sem volt könnyű feladat. Leginkább azért, mert a szakirodalmak többsége a már ismert jeles napok minél inkább átfogóbb-sokrétűbb bemutatására irányul. Azok szokásait és hagyományait, kulturális és népművészeti eredményeit igyekszik gazdagítani. Ami érthető, hiszen nagyon kevés az olyan forrás és információ, amelyek a volt-elfeledett jeles napokról szólnának, és azok is eléggé ellentmondásosak. Ezekre inkább csak a régi utalások és szokás-hasonlóságok figyelmeztetnek.

E rövid összesítés (együtt, az előző kötettel) talán érdekes olvasmány lehet a laikus érdeklődők számára. Hagyományőrzőknek ötleteket adhat a régi népszokások felelevenítésére. Segítséget nyújthat gyermekeknek és ifjaknak, hogy megismerjék őseinek szokásait, napi életük egykori folyását. Egyúttal, kellemes olvasgatást kívánva minden érdeklődőnek!

Kézirat lezárva: Budapest, 2018. november 3-án.